STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10742

K. MARKS UN F. ENGELS

Vladimir Ilich Lenin

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

וו. אי. לענין

ק. מארקס
און
פ. ענגעלס

אָגיז
מלוכה-פארלאג „דער אמת" מאָסקווע
1948

פראָלעטאריער פון אַלע לענדער, פאראייניקט זיך!

פֿאָרוואָרט צו דער בראָשור: „קאַרל מאַרקס“

דעם אַרטיקל וועגן קאַרל מאַרקסן, וואָס דערשײַנט איצט אין אַ באַזונדערן אָפּצוג, האָב איך אָנגעשריבן (אויף וויפֿל איך געדענק) אין 1912 יאָר פֿאַר גראַנאַטס ווערטערבוך. צום סוף פֿונעם אַרטיקל איז בײַגעלייגט געווען אַ גאַנץ אויספֿירלעכער צעטל ליטעראַטור וועגן מאַרקסן, דער עיקר פֿון דער אויסלענדישער. דאָס איז אין דער איצטיקער אויסגאַבע ניט אַרײַן. ווײַטער, האָט די רעדאַקציע פֿונעם ווערטערבוך, פֿון איר זײַט, מחמת צענזור־טעמים, אַרויסגעוואָרפֿן דעם שלוס פֿונעם אַרטיקל וועגן מאַרקסן, וואו עס ווערט גערעדט וועגן זײַן רעוואָלוציאָנערער טאַקטיק. צום באַדויערן, האָב איך ניט קיין מעגלעכקײַט אויפֿצושטעלן דאָ צוריק דעם דאָזיקן שלוס, ווײַל דער אוריגינאַל איז געבליבן ערגעץ אין מײַנע פּאַפּירן אין קראָקע אָדער אין דער שווייץ. איך געדענק נאָר, אַז אין דעם דאָזיקן שלוס פֿונעם אַרטיקל האָב איך, צווישן אַנדערן, ציטירט די שטעל פֿון מאַרקס' בריוו צו ענגעלסן פֿונעם 16 מערץ 1856 יאָר, וואו מאַרקס האָט געשריבן: „די גאַנצע זאַך וועט אין דײַטשלאַנד זײַן אָפּהענגיק דערפֿון, צי עס וועט מעגלעך זײַן צו שטיצן די פּראָלעטאַרישע רעוואָלוציע מיט אַ מין צווייטער אויפֿלאַגע פֿון דעם פּויערים־קריג. דעמלט וועט זײַן

אויסגעצייכנט". אט וואס עס האבן ניט פארשטאנען פונעם 1905 יאר אז אונדזערע מענשעוויקעס, וועלכע האבן זיך איצט דערקייקלט ביזן פולשטענדיקן פארראטן דעם סאציאליזם, ביז אריבערגיין אויף דער זייט פון דער בורזשואזיע.

נ. לענין.

מאסקווע,
14/V 1918

אפגעדרוקט צום ערשטן מאל אין 1918 יאר
אין דער בראשור „נ. לענין. קארל מארקס".
פארלאג „פריבאי", מאסקווע.

ווערק, ב. XXII, ז. 529.

קאַרל מאַרקס

קאַרל מאַרקס איז געבאָרן געוואָרן דעם 5 מײַ—לויטן נײַעם סטיל — 1818 יאָר אין דער שטאָט טריר (רייניש פּרײַסן). דער פאָטער זײַנער איז געווען אַן אַדוואָקאַט, אַ ייִד, וואָס האָט אין 1824 יאָר אָנגענומען דעם פּראָטעסטאַנטישן גלויבן. די פאַמיליע איז געווען אַ פאַרמעגלעכע, אַ קולטורעלע, אָבער ניט קיין רעוואָלוציאָנערע. געענדיקט די גימנאַזיע אין טריר, איז מאַרקס אָנגעקומען אין אוניווערסיטעט, אַפריער אין באָן, דערנאָך אין בערלין, האָט שטודירט יוריספּרודענץ, אָבער מער פאַר אַלץ געשיכטע און פילאָסאָפיע. ער האָט געענדיקט דעם קורס אין 1841 יאָר, האָבנדיק צוגעשטעלט אַן אוניווערסיטעט־דיסערטאַציע וועגן עפּיקורס פילאָסאָפיע. לויט זײַנע אָנשויאונגען איז מאַרקס דעמאָלט נאָך געווען אַ העגעליאַנער און אידעאַליסט. אין בערלין האָט ער געהערט צום קרײַז פון די „לינקע העגעליאַנער“ (ברונאָ באַוער אאַ.), וואָס האָבן געשטרעבט צו מאַכן פון העגעלס פילאָסאָפיע אַטעיִסטישע און רעוואָלוציאָנערע אויספירן.

נאָכן ענדיקן דעם אוניווערסיטעט איז מאַרקס אַריבערגעפאָרן קיין באָן, האָבנדיק בדעה צו ווערן אַ פּראָפעסאָר. אָבער די רעאַקציאָנערע פּאָליטיק פון דער רעגירונג, וואָס האָט אין 1832 יאָר אָפּגענומען בײַ לודוויג פּײַערבאַכן די קאַטעדרע און אין 1836 יאָר ווידער זיך אָפּגעזאָגט צוצולאָזן אים אין אוניווערסיטעט און האָט אין 1841 יאָר אָפּגענומען בײַם יונגן פּראָפעסאָר ברונאָ באַוער דאָס רעכט צו לייענען לעקציעס אין באָן, — האָט געצוואונגען מאַרקסן אָפּצוזאָגן זיך פון דער קאַריערע פון אַ געלערנטן. די אַנטוויקלונג פון די אָנשויאונגען פון דעם לינקן העגעליאַנערטום איז אין דײַטשלאַנד דעמאָלט געגאַנגען פאָראויס זייער גיך. לודוויג פּײַערבאַך הייבט אָן, באַזונדערס פונעם 1836 יאָר אָן, צו קריטיקירן די טעאָ־

לאָגיע און אויסצוקערעווען זיך צום מאַטעריאַליזם, וואָס באַקומט בײַ אים אינגאַנצן די איבערהאַנט אין 1841 יאָר („דאָס וועזן פונעם קריסטנטום"); אין 1843 יאָר זײַנען דערשינען זײַנע „גרונט־הנחות פון דער פילאָסאָפיע פון דער צוקונפט". „מען האָט באַדאַרפט איבערלעבן די באַפרײַענדיקע ווירקונג פון די דאָזיקע ביכער", — האָט שפּעטער ענגעלס געשריבן וועגן אָט די ווערק פֿײַערבאַכס. „מיר" (דה. די לינקע העגעליאַנער, דערונטער אויך מאַרקס) „זײַנען תּיכּף געוואָרן פֿײַערבאַכיאַנער"*. אין דער דאָזיקער צײַט האָבן די רײַנישע ראַדיקאַלע בורזשוא, וואָס האָבן געהאַט באַריר־פּונקטן מיט די לינקע העגעליאַנער, געגרינדעט אין קעלן אַן אָפּאָזיציאָנעלע צײַטונג: די „רײַנישע צײַטונג" (אָנגעהויבן דערשײַנען דעם 1 יאַנואַר 1842 יאָר). מאַרקס און ברונאָ באַוער זײַנען אײַנגעלאַדן געוואָרן אַלס הויפּט־מיטאַרבעטער, און אין אָקטאָבער 1842 יאָר איז מאַרקס געוואָרן דער הויפּט־רעדאַקטאָר און איז אַריבערגעפאָרן פון באָן קיין קעלן. די רעוואָלוציאָנער־דעמאָקראַטישע ריכטונג פון דער צײַטונג איז, בעת מאַרקס איז געווען איר רעדאַקטאָר, געוואָרן אַלץ באַשטימטער, און די רעגירונג האָט צוערשט געשטעלט די צײַטונג אונטער א דאָפּלטער און א דרײַפאַכער צענזור און דערנאָך האָט זי באַשלאָסן אינגאַנצן זי פאַרמאַכן דעם 1 יאַנואַר 1843 יאָר. מאַרקס האָט צו יענער צײַט געמוזט פאַרלאָזן דעם רעדאַקטאָר־פּאָסטן, אָבער זײַן אוועקגיין האָט פונדעסטוועגן ניט געראַטעוועט די צײַטונג, און אין מערץ 1843 יאָר איז זי פאַרמאַכט געוואָרן. פון מאַרקס' באַדײַטנדיקסטע אַרטיקלען אין דער „רײַנישער צײַטונג" פאַרצייכנט ענגעלס, אחוץ די ווײַטער אָנגעוויזענע (זע די ליטעראַטור**), אויך דעם אַרטיקל וועגן דער לאַגע פון די פּויערים די ווײַן־מאַכער אינעם טאָל פונעם טײַך מאָזעל. די צײַטונגס־אַרבעט האָט באַוויזן מאַרקסן, אַז ער איז ניט גענוג באַקאַנט מיט דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, און ער האָט זיך פלײַסיק גענומען זי צו שטודירן.

אין 1843 יאָר האָט מאַרקס חתונה געהאַט אין קרייצנאַך מיט

---

* פ. ענגעלס, לודוויג פֿײַערבאַך, מלוכה־פאַרלאַג „דער אמת", 1940 י., ז. 14. — רעד.

** דאָ און ווײַטער פאַררופט זיך לענין אויף דער „ביבליאָגראַפיע פונעם מאַרקסיזם", וואָס ער האָט צוגעפּאַסט צום אַרטיקל „קאַרל מאַרקס" (זע ווערק, ב. XVIII, ז. 32). — רעד.

דזשעני פאָן וועסטפאַלן, זיין יונגט־פריינד, מיט וועלכער ער איז געווען פארקנאסט, ווען ער איז נאָך געווען א סטודענט. זיין פרוי האָט געהערט צו א פּרייסישער רעאקציאָנערער אדל־פאמיליע. איר עלטערער ברודער איז געווען אינערן־מיניסטער אין פּרייסן אין איינער פון די רעאקציאָנערסטע עפּאָכעס, אין די יאָרן 1850—1858. אין הארבסט 1843 איז מארקס געקומען צו פאָרן קיין פאריזש, כדי ארויסצוגעבן אין אויסלאנד, צוזאמען מיט ארנאָלד רוגע (1802—1880; א לינקער העגעליאנער, אין די יאָרן 1825—1830 געזעסן אין טורמע, נאָכן 1848 יאָר — אן עמיגראנט; נאָך 1866—1870 — ביסמארקס אן אָנהענגער), א ראדיקאלן זשורנאל. דערשינען איז נאָר דאָס ערשטע ביכל פון דעם דאָזיקן זשורנאל „דייטשיש־פראנצויזישע יאָרביכער". אויפגעהערט צו דערשיינען האָט ער מחמת די שוועריקייטן געהיים צו פארשפּרייטן אים אין דייטשלאנד און מחמת די מיינונגס־פארשיידנהייטן מיט רוגען. אין זיינע ארטיקלען, וואָס ער האָט פארעפנטלעכט אינעם דאָזיקן זשורנאל, טרעט שוין מארקס ארויס אלס רעוואָלוציאָנער, וואָס פּראָקלאמירט „די אָנרחמנותדיקע קריטיק פון אלדאָס עקזיסטירנדיקע" און בפרט „די קריטיק פון געווער", אפעלירט צו *די מאסן* און צום *פּראָלעטאריאט*.

אין סעפּטעמבער 1844 י. איז קיין פאריזש געקומען צו פאָרן אויף עטלעכע טעג פרידריך ענגעלס, וועלכער איז פון דעמלט אָן געוואָרן מארקס' נאָענטסטער פריינט. ביידע האָבן זיי גענומען דעם סאמע אקטיוון אָנטייל אינעם דעמלטיקן ברויזיקן לעבן פון די פאריזשער רעוואָלוציאָנערע גרופּעס (א באזונדערע באדייטונג האָט געהאט פּרודאָנס לערע, מיט וועלכער מארקס האָט זיך אנטשיידן אָפּגערעכנט אין זיין „דלות פון דער פילאָסאָפיע", 1847 יאָר) און האָבן אויסגעארבעט, אין שארפן קאמף קעגן די פארשיידענע לערעס פונעם קליינבירגערלעכן סאָציאליזם, די טעאָריע און טאקטיק פון רעוואָלוציאָנערן *פּראָלעטארישן סאָציאליזם* אָדער קאָמוניזם (מארקסיזם).

זע מארקס' ווערק פון דער דאָזיקער עפּאָכע, פון די יאָרן 1844—1848, ווייטער: *ליטעראטור*. אין 1845 י. איז מארקס, אלס געפערלעכער רעוואָלוציאָנער, לויט דער פאָדערונג פון דער פּרייסישער רעגירונג, ארויסגעשיקט געוואָרן פון פאריזש. ער איז אריבערגעפאָרן קיין בריסעל. פרילינג 1847 יאָר האָבן זיך מארקס און ענגעלס אָנגעשלאָסן אָן דער געהיימער פּראָפּאגאנדיסטישער געזעלשאפט: „בונד

פון קאָמוניסטן", האָבן גענומען א גרויסן אָנטייל אין דעם II צוזאמענפאָר פון דעם דאָזיקן פארבאנד (נאָוועמבער 1847 יאָר אין לאָנדאָן) און האָבן, לויט זײַן אויפטראָג, פארפאסט דעם בארימטן „מאניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פארטיי", וואָס איז דערשינען אין פעברואר 1848 יאָר. אין דעם דאָזיקן ווערק איז מיט גענ:אלער קלאָרקײַט און בולטקײַט געשילדערט די נײַע וועלט-אָנשויאונג, דער קאָנסעקווענטער מאטעריאַליזם, וואָס נעמט ארום אויך דעם געביט פון סאָציאַלן לעבן, די דיאַלעקטיק, אלס די סאמע אלזײַטיקע און טיפע לערע וועגן אנטוויקלונג, די טעאָריע פון קלאסן-קאמף און פון דער וועלט-היסטאָרישער רעוואָלוציאָנערער ראָליע פונעם פראָלעטאריאַט, דעם שעפער פון דער נײַער, קאָמוניסטישער געזעלשאפט.

ווען עס איז אויסגעבראָכן די פעברואר-רעוואָלוציע פון 1848 יאָר, איז מארקס ארויסגעשיקט געוואָרן פון בעלגיע. ער איז ווי-דער געקומען צו פאָרן קיין פאריז, און פון דאָרטן, נאָך דער מערץ-רעוואָלוציע, קיין דײַטשלאנד, נעמלעך קיין קעלן. דאָרטן איז פונעם 1 יוני 1848 יאָר ביזן 19 מײַ 1849 יאָר דערשינען די „נײַע ריינישע צײַטונג"; דער הויפּט-רעדאקטאָר איז געווען מארקס. די נײַע טעאָריע איז גלענצנדיק באשטעטיקט געוואָרן דורכן גאַנג פון די רעוואָלוציאָנערע געשעענישן פון די יאָרן 1848—1849, פּונקט ווי עס האָבן זי דערנאָך באשטעטיקט אלע פראָלעטארישע און דעמאָקראטישע באוועגונגען אין אלע לענדער פון דער וועלט. ווען די קאָנטר-רעוואָלוציע האָט געזיגט, האָט זי צוערשט איבערגע-געבן מארקסן צום געריכט (פרײַגעשפּראָכן דעם 9 פעברואר 1849 יאָר) און נאָכדעם האָט זי אים ארויסגעשיקט פון דײַטשלאנד (דעם 16 מײַ 1849 יאָר). מארקס איז אוועקגעפאָרן צוערשט קיין פאריז, אויך פון דאָרטן איז ער ארויסגעשיקט געוואָרן נאָך דער דעמאָנסטראציע פון 13 יוני 1849 יאָר. דעמלט איז ער אוועקגע-פאָרן קיין לאָנדאָן, וואו ער האָט שוין געוואוינט ביזן סאמע טויט.

די באדינגונגען פון עמיגראנטישן לעבן, וואָס זײַנען באזונדערס אָנשוילעך געוויזן אין דער קאָרעספּאָנדענץ צווישן מארקסן און ענ-געלסן (ארויסגעגעבן אין 1913 יאָר*), זײַנען געווען אויסערסט שווער. די נויט האָט ממש געשטיקט מארקסן און זײַן פאמיליע; ווען

* זע ק. מארקס און פ. ענגעלס, ווערק, ב. XXI—XXIV.—רעד.

ניט ענגעלסעס שטענדיקע מסירת־נפשדיקע פינאנציעלע שטיצע, וואָלט מארקס ניט נאָר ניט געקאָנט פארענדיקן דעם „קאפיטאל“, ער וואָלט אומפארמײַדלעך אומגעקומען אונטערן דרוק פון דלות. חוץ דעם האָבן די הערשנדיקע לערעס און שטרעמונגען פון דעם קליינבירגערלעכן, בכלל פון דעם ניט־פראָלעטארישן סאָציאַליזם גע־צוואונגען מארקסן שטענדיק צו פירן אן אָנרחמנותדיקן קאמף, אָפט־מאָל אָפּצושלאָגן די צעיושעטסטע און ווילדסטע פערזענלעכע אָנפאלן („Herr Vogt“ *). שטייענדיק אָן א זײַט פון די עמיגראַנטישע קרײַזלעך, האָט מארקס אין א ריי היסטאָרישע ארבעטן (זע ליטע־ראַטור) אנטוויקלט זײַן מאטעריאליסטישע טעאָריע, אָפּגעבנדיק די כוחות דער עיקר אויף שטודירן די פאָליטישע עקאָנאָמיע. די דאָ־זיקע וויסנשאַפט האָט מארקס רעוואָלוציאָניזירט (זע ווײַטער מארקס׳ לערע) אין זײַנע ווערק „צו דער קריטיק פון דער פאָליטישער עקאָ־נאָמיע“ (1859) און „קאפיטאל“ (ב. I, 1867).

די עפּאָכע, ווען עס האָבן אויפגעלעבט די דעמאָקראטישע באַ־וועגונגען אין די סוף 50־ער און 60־ער יאָרן, האָט ווידער גערופן מארקסן צו פראקטישער טעטיקייט. אין 1864 יאָר (דעם 28 סעפּ־טעמבער) איז אין לאָנדאָן געגרינדעט געוואָרן דער בארימטער I אינ־טערנאַציאָנאַל, די „אינטערנאַציאָנאַלע ארבעטער־אסאָציאַציע“. מארקס איז געווען די נשמה פון דער דאָזיקער געזעלשאפט, דער אויטאָר פון איר ערשטער „ווענדונג“ און פון א מאסע רעזאָלוציעס, דערקלערונגען, מאניפעסטן. פאראייניקנדיק די ארבעטער־באוועגונג פון פארשיידענע לענדער, סטארענדיק זיך צו ריכטן אין שטראָם פון געמיינזאמער טעטיקייט די פארשיידענע פאָרמען פונעם ניט־פּראָ־לעטארישן, פאָרמארקסיסטישן סאָציאַליזם (מאדזיני, פּרודאָן, באַ־קונין, דער ענגלישער ליבעראַלער טרעיד־יוניאָניזם, די לאסאַ־ליאנישע וואקלונגען אויף רעכטס אין דײַטשלאנד אדג.), קעמפנדיק קעגן די טעאָריעס פון אָט די אלע סעקטעס און שולן, האָט מארקס אויסגעשמידט די איינהייטלעכע טאקטיק פון פּראָלעטארישן קאמף פונעם ארבעטער־קלאס אין די פארשיידענע לענדער. נאָך דעם, ווי עס איז געפאלן די פאריזשער קאָמונע (1871), וואָס מארקס האָט זי אזוי טיף, טרעפלעך, גלענצנדיק און עפעקטיוו, רעוואָלוציאָנער

* „הער פאָגט“, זע מארקס׳ און ענגעלסעס ווערק, ב. XII, טייל 1 אָדער די באזונדערע אויסגאבע. ־־ר ע ד.

אפגעשאצט („דער בירגער־קריג אין פראנקרייך אין 1871"). און נאָך דעם, ווי די באקוניסטן האָבן צעשפּאָלטן דעם אינטערנאציאָנאַל, איז די עקזיסטענץ פונעם אינטערנאציאָנאַל אין אייראָפּע געוואָרן אומ־מעגלעך. נאָכן האאגער קאָנגרעס פון אינטערנאציאָנאַל (1872) האָט מאַרקס דורכגעפירט דעם באשלוס פון דעם דאָזיקן קאָנגרעס וועגן אַריבערטראָגן דעם גענעראַל־ראַט פונעם אינטערנאציאָנאַל קיין ניו־יאָרק. דער I. אינטערנאציאָנאַל האָט פאַרענדיקט זיין היסטאָרישע ראָליע און האָט אָפּגעטראָטן דאָס אָרט פאַר אַן עפּאָכע מיט אַן אַן ערך גרעסערן וואוקס פון דער ארבעטער־באַוועגונג אין אלע לענדער פון דער וועלט, נעמלעך, פאַר דער עפּאָכע פון איר וואוקס אין דער ברייט, פון שאַפן מאַסן סאָציאַליסטישע ארבעטער־פאַרטייען אויף דער באזע פון איינצלנע נאציאָנאַלע מלוכות.

די אָנגעשטרענגטע ארבעט אינעם אינטערנאציאָנאַל און די נאָך מער אָנגעשטרענגטע טעאָרעטישע ארבעט האָבן ענדגילטיק אונטער־געריסן מאַרקס' געזונט. ער האָט פאָרגעזעצט איבערצואַרבעטן די פּאָליטישע עקאָנאָמיע און צו פאַרענדיקן דעם „קאַפּיטאַל", זאַמלענ־דיק א מאַסע נייע מאַטעריאַלן און שטודירנדיק א ריי שפּראַכן (צום ביישפּיל, רוסיש), אָבער פאַרענדיקן דעם „קאַפּיטאַל" האָט אים ניט געלאָזט די קראַנקייט.

דעם 2 דעצעמבער 1881 יאָר איז געשטאָרבן זיין פרוי, דעם 14 מערץ 1883 יאָר איז מאַרקס שטיל איינגעשלאָפן אויף אייביק אין זיין פאָטערשטול. ער איז באַערדיקט צוזאַמען מיט זיין פרוי און מיט זיין געטרייער דינערין, כמעט א פאמיליע־מיטגליד, העלענע דעמוט, אויפן בית־עולם הייגייט אין לאָנדאָן.

מאַרקס' לערע

דער מאַרקסיזם איז די סיסטעם פון מאַרקס' אנשויאונגען און לערע. מאַרקס האָט פאָרגעזעצט און גענ:אַל פאַרפולקומט די דריי הויפּט־אידייאישע שטראָמונגען פון XIX יאָרהונדערט, וואָס גע־הערן צו די דריי סאַמע פאָרגעשריטענע לענדער פון דער מענטש־הייט: די קלאַסישע דייטשישע פילאָסאָפיע, די קלאַסישע ענגלישע פּאָליטישע עקאָנאָמיע און דעם פראַנצויזישן סאָציאַליזם אין צוזאַ־מענהאַנג מיט די פראַנצויזישע רעוואָלוציאָנערע לערעס בכלל. די

מערקווירדיקע קאָנסעקווענטסן און גאַנצקייט פון מאַרקס׳ אָנשויונגען, — אפילו זיינע קעגנער אָנערקענען דאָס, — וואָס צוזאַמען גענומען בילדן זיי דעם מאָדערנעם מאַטעריאַליזם און דעם מאָדערנעם וויסנשאַפטלעכן סאָציאַליזם, אַלס טעאָריע און פּראָגראַם פון דער אַרבעטער־באַוועגונג פון אַלע ציוויליזירטע לענדער פון דער וועלט, צווינגט אונדז, איידער מיר טרעטן צו איבערצוגעבן דעם הויפּט־אינהאַלט פונעם מאַרקסיזם, נעמלעך: מאַרקס׳ עקאָנאָמישע לערע, — צו געבן אַ קורצע סקיצע פון זיין וועלט־אָנשויאונג בכלל.

דער פילאָסאָפישער מאַטעריאַליזם

זינט די יאָרן 1844—1845, ווען ס׳האָבן זיך אויסגעבילדעט מאַרקס׳ אָנשויאונגען, איז ער געווען אַ מאַטעריאַליסט, בפרט אַן אָנהענגער פון ל. פויערבאַכן, אייַנזעענדיק אויך שפּעטער פויערבאַכס שוואַכע זייטן אויסשליסלעך אין דער ניט־גענוגנדיקער קאָנסעקווענטקייט און ניט־גענוגנדיקער אַלזייטיקייט פון זיין מאַטעריאַליזם. פויערבאַכס וועלט־היסטאָרישע, „עפּאָכע־מאַכנדיקע" באַדייטונג האָט מאַרקס געזען גראָד אינעם אַנטשיידענעם אייַנרייס מיט העגעלס אידעאַליזם און אינעם פּראָקלאַמירן דעם מאַטעריאַליזם, וועלכער איז נאָך „אין XVIII יאָרהונדערט, באַזונדערס אין פראַנקרייך, געווען אַ קאַמף ניט נאָר קעגן די עקזיסטירנדיקע פּאָליטישע אינסטיטוציעס, און צוזאַמען דערמיט קעגן דער רעליגיע און טעאָלאָגיע, נאָר אויך... קעגן יעטווידער מעטאַפיזיק" (אינעם זין פון „שכורער ספּעקוליאַציע" צום אונטערשייד פון דער „ניכטערער פילאָסאָפיע") („די הייליקע פאַמיליע" אין דער „ליטעראַרישער ירושה"). „פאַר העגעלן — האָט מאַרקס געשריבן — איז דער דענק־פּראָצעס, וועלכן ער פאַרוואַנדלט אפילו אונטערן נאָמען אידיי אין אַ זעלבשטענדיקן סוביעקט, דער דעמיורג (דער באַשעפער) פון דעם ווירקלעכן... ביי מיר איז, פאַרקערט, דאָס אידעאַלע ניט קיין אַנדער זאַך, ווי דאָס מאַטעריעלע, וואָס איז אַריבערגעזעצט און איבערגעשטאַלטעט אין דעם מענטשנס קאָפּ" („קאַפּיטאַל", I, פאָרוואָרט צו דער צווייטער אויפלאַגע). אין פולן הסכם מיט דער דאָזיקער מאַטעריאַליסטישער פילאָסאָפיע מאַרקס׳ האָט פרידריך ענגעלס, איבערגעבנדיק אָט די פילאָסאָפיע, געשריבן אין „אַנטי־דיורינג" (ז ע): —

מארקס האָט זיך באקאנט מיט דעם דאָזיקן ווערק אין מאנוס־
קריפט — ...„די איינהייט פון דער וועלט באשטייט ניט אין איר
זיין, נאָר אין איר מאטעריעלקייט, וועלכע איז דערוויזן... דורך א
לאנגער און שווערער אנטוויקלונג פון דער פילאָסאָפיע און נאטור־
וויסנשאפט... די באוועגונג איז די פאָרם פונעם זיין פון דער מאטע־
ריע. אין ערגעץ און קיינמאָל איז ניט געווען און קאָן ניט זיין קיין
מאטעריע אָן באוועגונג, קיין באוועגונג אָן מאטעריע... ווען מען זאָל
שטעלן די פראגע..., וואָס איז אזוינס דאָס דענקען און די דער־
קענטעניש, פונוואנען שטאמען זיי, וועלן מיר זען, אז זיי זיינען פראָ־
דוקטן פונעם מענטשלעכן מארך און אז דער מענטש אליין איז א
פראָדוקט פון דער נאטור, וועלכער האָט זיך אנטוויקלט אין א באַ־
שטימטער נאטור־אומגעבונג און צוזאמען מיט איר. עס איז דעריבער
זעלבסטפארשטענדלעך, אז די פראָדוקטן פון דעם מענטשלעכן מארך,
וועלכע זיינען אין לעצטן סך־הכל אויך פראָדוקטן פון דער נאטור,
ווידערשפרעכן ניט דעם איבעריקן נאטור־צוזאמענהאנג, נאָר זיי אנט־
שפרעכן אים". „העגעל איז געווען אן אידעאליסט, דה. ער האָט גע־
האלטן, אז די געדאנקען פון אונדזער קאָפּ זיינען ניט קיין, מער אָדער
ווייניקער אבסטראקטע, אָפּשפּיגלונגען (Abbilder, אָפּבילדונגען,
אמאָל רעדט ענגעלס וועגן „אָפּצונגן") פון דיווירקלעכע זאכן און
פּראָצעסן, נאָר, פארקערט, די זאכן און זייער אנטוויקלונג, האָט העגעל
געהאלטן, זיינען אָפּשפּיגלונגען פון עפּעס אן אידיי, וואָס האָט ערגעץ
עקזיסטירט פאר דער אנטשטייאונג פון דער וועלט" *. אין זיין ווערק
„לודוויג פויערבאך", אין וועלכן פר. ענגעלס גיט איבער זיינע און
מארקס' אָנשויאונגען אויף פויערבאכס פילאָסאָפיע און וועלכן ענגעלס
האָט אָפּגעגעבן אין דרוק, האָבנדיק פריער דורכגעלייענט זיין און
מארקס' אלטן מאנוסקריפּט פון די יאָרן 1844—1845 איבער דער
פראגע וועגן העגעלן, פויערבאכן און דער מאטעריאליסטישער אויפ־
פאסונג פון דער געשיכטע, — שרייבט ענגעלס: „די גרויסע גרונט־
פראגע פון יעדער פילאָסאָפיע, באזונדערס פון דער נייסטער, איז די
פראגע וועגן דער פארהעלטעניש פונעם דענקען צום זיין, פונעם
גייסט צו דער נאטור... וואָס איז דאָס אורשפּרינגלעכע: דער גייסט
אָדער די נאטור... לויט דעם, ווי די פילאָסאָפן האָבן געענטפערט

* פ. ענגעלס, אנטי־דירינג, ז. 24—25, 36, 44, 60, אימעל—מלוכה־פארלאג
פון פאליט. ליט., 1938 י.—ר ע ד.

אויף דער דאָזיקער פראגע, האָבן זיי זיך צעטיילט אויף צוויי גרויסע לאַגערן. די, וואָס האָבן באהויפּט, אז דער גייסט האָט עקזיסטירט פריִער פאר דער נאטור, און וואָס האָבן, אלזאָ, אָנערקענט, אז די וועלט איז אזוי אָדער אנדעריש באשאפן געוואָרן, ...האָבן געבילדעט דעם לאַגער פון אידעאליזם. די אנדערע, וואָס האָבן באטראכט די נאטור אלס דאָס אורשפרינגלעכע, געהערן צו די פארשיידענע שולן פונעם מאטעריאַליזם". יעדער אנדער געברויך פון די באגריפן (פילאָסאָפישער) אידעאליזם און מאטעריאַליזם ברענגט נאָר צו א פּלאָנטער. מארקס האָט קאטעגאָריש אָפּגעוואָרפן ניט נאָר דעם אידעאליזם, וואָס איז אזוי צי אנדעריש שטענדיק פארבונדן מיט רעליגיע, נאָר אויך יומס און קאנטס שטאנדפונקט, וואָס איז פארשפרייט באזונדערס אין אונדזערע צייטן, דעם אגנאָסטיציזם, דעם קריטיציזם, די פארשיידענע מינים פּאָזיטיוויזם, האלטנדיק, אז אזא פילאָסאָפיע איז א „רעאקציאָנערע" הנחה דעם אידעאליזם און אין בעסטן פאל איז עס א „שעמעוודיקער אופן אָנצונעמען בשתיקה דעם מאטעריאַליזם, אָפּלייקענענדיק אים פאר דער וועלט". זע וועגן דער דאָזיקער פראגע, א חוץ ענגעלסעס און מארקס' דערמאָנטע ווערק, אויך מארקס' בריוו צו ענגעלסן פון 12 דעצעמבער 1866 יאָר. פארצייכענענדיק אינעם דאָזיקן בריוו די „מער מאטעריאַליסטישע", איידער געוויינלעך, ארויסטרעטונג פונעם באוואוסטן נאטור-פאָרשער ט. העקסלי און זיין אָנערקענונג, אז אויף וויפל „מיר באאָבאכטן ווירקלעך און מיר דענקען, קאָנען מיר קיינמאָל ניט אראָפּגיין פונעם באָדן פון מאטעריאַליזם", ווארפט אים מארקס פאָר, אז ער עפנט א „הינטער-טיר" פארן אגנאָסטיציזם, פארן יומיזם. באזונדערס דארף מען פארצייכענען מארקס' קוק אויף דער פארהעלטעניש צווישן פרייהייט און נויטווענדיקייט: „בלינד איז די נויטווענדיקייט, כל-זמן מען האָט זי ניט באגריפן. פרייהייט איז די באזיגיקונג פון דער נויטווענדיקייט" (ענגעלס אין „אנטי-דירינג") = דאָס אָנערקענען די אָביעקטיווע געזעצמעסיקייט פון דער נאטור און די דיאַלעקטישע פארוואנדלונג פון דער נויטווענדיקייט אין פרייהייט (באגלייך מיט דער פארוואנדלונג פון דער ניט דערקענטער, אָבער דערקענבארער, „זאך אין זיך" אין „א זאך פאר אונדז", פונעם „וועזן פון די זאכן" אין „דערשיינונגען"). פארן גרונט-חסרון פונעם „אלטן", דערונטער אויך פונעם פייערבא-

בישן (און נאָך מער פון ביכנערס — פאָגטס — מאָלעשאָטס „וואולגארן”) מאטעריאליזם האָבן מארקס און ענגעלס געהאלטן (1) דאָס, וואָס דער דאָזיקער מאטעריאליזם איז געווען „הויפּטזאַכלעך א מעכאנישער”, האָט ניט אין באטראכט גענומען די נײַסטע אנטוויקלונג פון דער כימיע און ביאָלאָגיע (און אין אונדזערע צײַטן וואָלט מען נאָך באדארפט צוגעבן: די עלעקטרישע טעאָריע וועגן דער מאטעריע); (2) דאָס, וואָס דער אלטער מאטעריאליזם איז געווען ניט היסטאָריש, ניט דיאלעקטיש (מעטאפיזיש אין זין פון אנטידיאלעקטיק), האָט ניט דורכגעפירט קאָנסעקווענט און אלזײַטיק דעם שטאנדפּונקט פון אנטוויקלונג; (3) דאָס, וואָס זיי האָבן דעם „מענטשלעכן וועזן” פארשטאנען אבסטראקט און ניט ווי א „קאָמפּלעקס” פון (קאָנקרעט־היסטאָריש באשטימטע) „אלע געזעלשאפטלעכע פארהעלטעניש”, און דעריבער האָבן זיי נאָר „דערקלערט” די וועלט, בעת עס האנדלט זיך וועגן „פארענדערן” זי, ד.ה. זיי האָבן ניט פארשטאַנען די באדײַטונג פון דער „רעוואָלוציאָנערער פּראקטישער טעטיקײַט”.

די דיאלעקטיק

העגעלס דיאלעקטיק, אלס די סאמע אלזײַטיקע, אינהאלטרײַכע און טיפע לערע וועגן אנטוויקלונג, האָבן מארקס און ענגעלס געהאלטן פאר דער גרעסטער דערגרייכונג פון דער קלאסישער דײַטשישער פילאָסאָפיע. יעטווידע אנדערע פאָרמולירונג פונעם פּרינציפּ פון אנטוויקלונג, פון עוואָלוציע האָבן זיי געהאלטן פאר אן איינזײַטיקער, פאר אן אינהאלטס־אָרעמער, פאר אזא, וואָס פארקריפּלט און קאליעטשעט דעםווירקלעכן גאנג פון דער אנטוויקלונג (ניט זעלטן מיט שפּרונגען, קאטאסטראָפעס, רעוואָלוציעס) אין דער נאטור און אין דער געזעלשאפט. „מארקס און איך זײַנען געווען שיער ניט די איינציקע מענטשן, וואָס האָבן זיך געשטעלט די אויפגאבע אָפּצוראַטעווען” (בעתן צעשמעטערן דעם אידעאליזם און דערונטער אויך דאָס העגעליאנערטום) „די באוואוסטזיניקע דיאלעקטיק און איבערטראָגן זי אויף דער מאטעריאליסטישער אויפפאסונג פון דער נאַטור”*. „די נאטור איז די באשטעטיקונג פון דער דיאלעקטיק, און

* פ. ע נ ג ע ל ס, אנטי־דירינג, ז. 10, אימעל—מלוכה־פארלאג פון פּאָליט. ליט., 1938 י.—ר ע ד.

גראָד די נײַסטע נאטורוויסנשאפט באווײַזט, אז די דאָזיקע באשטעטיקונג איז אן אויסערגעוויינלעך רײַכע" (דאָס איז געשריבן געוואָרן ביז דער אנטדעקונג פון ראדי, פון די עלעקטראָנען, פון דער פארוואנדלונג פון עלעמענטן אדג.!), „וואָס זאמלט יעדן טאָג אָן א מאסע מאטעריאל און דערווײַזט, אז אין דער נאטור קומט אין לעצטן סך־הכל אלץ פאָר דיאלעקטיש און ניט מעטאפיזיש"*.

„דער גרויסער גרונט־געדאנק, — שרײַבט ענגעלס, — אז די וועלט באשטייט ניט פון פארטיקע, פארענדיקטע זאכן, נאָר אז זי שטעלט פאָר מיט זיך א קאָמפּלעקס פון פּראָצעסן, אין וועלכן די כלומרשט סטאבילע זאכן מאכן דורך, פונקט ווי די געדאנקען־אָפּבילדונגען זייערע בײַ אונדז אין קאָפּ, די באגריפן, אן אומאויפהערלעכע פארענדערונג פון אנטשטיין און פארשווינדן, — דער דאָזיקער גרויסער גרונט־געדאנק איז זינט העגעלן אזוי ווײַט ארײַן אינעם געוויינלעכן באוואוסטזײַן, אז עס וועט זיך קוים געפינען עמעצער, וואָס זאָל אים באשטרײַטן אין זײַן אלגעמיינער פאָרם. איין זאך אָבער איז אָנערקענען אים אויפן וואָרט, און אנדער זאך איז — אָנווענדן אים אין יעדן איינצלנעם פאל און אין יעדן געגעבענעם פאָרשונגס־געביט". „פאר דער דיאלעקטישער פילאָסאָפיע איז ניטאָ קיין שום ענדגילטיקס, אבסאָלוטס, הייליקס. אויף אלץ און אין אלץ זעט זי אײַן די אומפארמײַדלעכקײַט פון אונטערגאנג, און קיין זאך קאָן ניט בײַשטיין קעגן איר, אויסער דעם אָנאויפהערלעכן פּראָצעס פון אנטשטייאונג און פארניכטונג, דעם אומענדלעכן אויפשטײַג פון נידעריקערן צום העכערן. זי אליין איז בלויז א פּשוטע אָפּשפּיגלונג פון דעם דאָזיקן פּראָצעס אינעם דענקענדיקן מאָרך"**. אזוי־ארום איז די דיאלעקטיק, לויט מארקסן, „די וויסנשאפט וועגן די אלגעמיינע געזעצן פון דער באוועגונג סײַ פון דער אויסערלעכער וועלט, סײַ פון דעם מענטשלעכן דענקען"***.

אָט די זײַט, די רעוואָלוציאָנערע זײַט, פון העגעלס פילאָסאָפיע האָט מארקס אויפגענומען און אנטוויקלט. דער דיאלעקטישער מאטעריאליזם „נייטיקט זיך ניט אין קיין שום פילאָסאָפיע, וואָס שטייט

---

* פ. ענגעלס, אנטי־דירינג, ז. 23. — רעד.

** פ. ענגעלס, לודוויג פויערבאך, ז. 34, 9—10, מלוכה־פארלאג „דער אמת", 1940 י. — רעד.

*** דאָרט, ז. 34 (זע אויך „אנטי־דירינג", ז. 147). — רעד.

איבער די אנדערע וויסנשאפטן". פון דער פריערדיקער פילאָסאָפיע בלייבט „די לערע וועגן דעם דענקען און וועגן זיינע געזעצן — די פאָרמעלע לאָגיק און די דיאַלעקטיק". און די דיאַלעקטיק, לויט מארקס' אויפפאסונג, שליסט איין אין זיך, אויך לויט העגעלן, דאָס, וואָס מען רופט איצט דערקענטעניש־טעאָריע, גנאָסעאָלאָגיע, וועלכע דארף באטראכטן איר אָביעקט אויך היסטאָריש, שטודירנדיק און פאראלגעמיינערנדיק די אנטשטייאונג און די אנטוויקלונג פון דער דערקענטעניש, דעם איבערגאנג פון אומקענטעניש צו דערקענטעניש.

אין אונדזער צייט איז די אידיי וועגן אנטוויקלונג, וועגן עוואָלוציע, כמעט אינגאנצן אריין אין געזעלשאפטלעכן באוואוסטזיין, נאָר מיט אנדערע וועגן, ניט דורך העגעלס פילאָסאָפיע. אָבער אין דער פאָרמולירונג, וואָס מארקס און ענגעלס האָבן געגעבן, שטיצנדיק זיך אויף העגעלן, איז די דאָזיקע אידיי א סך אלזייטיקער, א סך אינהאלטרייכער, איידער די פארשפרייטע אידיי וועגן עוואָלוציע. אן אנטוויקלונג, וואָס חזרט ווי איבער די שוין דורכגעמאכטע שטופן, וואָס חזרט זיי אָבער איבער אנדערש, אויף א העכערער באזע („נעגאציע פון דער נעגאציע"), אן אנטוויקלונג, וואָס גייט, אזוי צו זאָגן, לויט א ספיראל, און ניט לויט א גראָדער ליניע; — אן אנטוויקלונג א שפרונגארטיקע, א קאטאסטראָפישע, א רעוואָלוציאָנערע; — „אי־בעררייסונגען פון דער בהדרגהדיקייט"; — פארוואנדלונג פון קוואנטיטעט אין קוואליטעט; — אינערלעכע אימפולסן צו אנטוויקלונג, וועלכע ווערן געגעבן דורך דעם ווידערשפרוך, דורך דעם צוזאמענשטויס פון פארשיידענע קרעפטן און טענדענצן, וואָס ווירקן אויפן געגעבענעם קערפער אָדער אין די ראמען פון דער געגעבענער דערשיינונג אָדער אינעווייניק אין דער געגעבענער געזעלשאפט; — קעגנזייטיקע אָפהענגיקייט און ענגסטער, אומצעררייסלעכער צוזאמענהאנג פון אלע זייטן פון יעדער דערשיינונג (דערביי אנטדעקט די געשיכטע אלץ נייע און נייע זייטן), א צוזאמענהאנג, וואָס גיט אן איינהייטלעכן, געזעצמעסיקן וועלט־פראָצעס פון דער באוועגונג, — אָט דאָס זיינען אייניקע שטריכן פון דער דיאַלעקטיק, אלס די מער אינהאלטרייכע (איידער די געוויינלעכע) לערע וועגן אנטוויקלונג. (פרג. מארקס' בריוו צו ענגעלסן פון 8 יאנואר 1868 יאָר, וואו ער מאכט חוזק פון שטיינס „הילצערנע טריכאָטאָמיעס", וואָס ס'איז אן אבסורד זיי צונויפמישן מיט דער מאטעריאַליסטישער דיאַלעקטיק.)

די מאַטעריאַליסטישע אויפפאסונג פון דער געשיכטע

דאָס אײַנזען די ניט־קאָנסעקווענטקייט, ניט־פאַרענדיקטקייט, איינזײַטיקייט פונעם אַלטן מאַטעריאַליזם האָט געבראַכט מאַרקסן צו דער איבערצײַגונג, אַז עס איז נייטיק די וויסנשאַפט וועגן דער געזעלשאַפט צו „ברענגען אין אײַנקלאַנג מיט דעם מאַטעריאַליסטישן יסוד און איבערבויען זי אויף דעם דאָזיקן יסוד“ *. אויב דאָס באַוואוסטזײַן דערקלערט דער מאַטעריאַליזם בכלל פון דעם זײַן, און ניט פאַרקערט, איז אין דער אָנווענדונג צום געזעלשאַפטלעכן לעבן פון דער מענטשהייט האָט דער מאַטעריאַליזם געפאָדערט דעם געזעלשאַפטלעכן באַוואוסטזײַן צו דערקלערן פון דעם געזעלשאַפטלעכן זײַן. „די טעכנאָלאָגיע, — זאָגט מאַרקס („קאַפּיטאַל“, I **), — דעקט אויף די אַקטיווע באַציאונג פונעם מענטשן צו דער נאַטור, דעם אוממיטלבאַרן פּראָצעס פון פּראָדוצירן זײַן לעבן, און צוזאַמען דערמיט אויך זײַנע געזעלשאַפטלעכע לעבנס־באַדינגונגען און די גײַסטיקע פאָרשטעלונגען, וואָס דרינגען אַרויס פון זיי“. א פאַרגאַנצטע פאָרמולירונג פון די גרונט־הנחות פונעם מאַטעריאַליזם, אָנגעווענדט צו דער מענטשלעכער געזעלשאַפט און צו איר געשיכטע, האָט מאַרקס געגעבן אינעם פאָרוואָרט צום ווערק „צו דער קריטיק פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע“ אין אַזוינע ווערטער:

„אין דער געזעלשאַפטלעכער פּראָדוקציע פון זייער לעבן טרעטן די מענטשן אַרײַן אין באַשטימטע, נייטווענדיקע, פון זייער ווילן אומאָפּהענגיקע, פאַרהעלטענישן — פּראָדוציר־פאַרהעלטענישן, וואָס אַנטשפּרעכן א באַשטימטער אַנטוויקלונגס־שטופע פון זייערע מאַטעריעלע פּראָדוקטיוו־קרעפטן.

דער סכום פון די דאָזיקע פּראָדוציר־פאַרהעלטענישן בילדעט די עקאָנאָמישע סטרוקטור פון דער געזעלשאַפט, דעם רעאַלן באַזיס, אויף וועלכן עס דערהייבט זיך א יורידישער און פּאָליטישער איבערבוי און וועלכן עס אַנטשפּרעכן באַשטימטע פאָרמען פונעם געזעלשאַפטלעכן באַוואוסטזײַן. דער אופן פון פּראָדוצירן דאָס מאַטעריעלע לעבן באַדינגט דעם סאָציאַלן, פּאָליטישן און גײַסטיקן לעבנס־פּראָצעסן בכלל. ניט דאָס באַוואוסטזײַן פון די מענטשן באַשטימט זייער זײַן, נאָר פאַרקערט, זייער געזעלשאַפטלעך זײַן באַשטימט זייער באַוואוסטזײַן. אויף א געוויסער שטופע פון זייער אַנטוויקלונג קומען די מאַטעריעלע פּראָדוקטיוו־קרעפטן פון דער געזעלשאַפט אין א ווידערשפּרוך מיט די פאַראַנענע פּראָדוציר־פאַרהעלטענישן, אָדער, — און דאָס איז בלויז א יורידישער אויסדרוק דערפון, — מיט די אייגנטום־פאַרהעלטע־

---

* פ. ענגעלס, לודוויג פייערבאַך, ז. 22, מלוכה־פאַרלאַג „דער אמת“ 1940 י. — רעד.

** ק. מאַרקס, קאַפּיטאַל, ב. I, ז. 301, 1936 י. — רעד.

נישן, אין וועלכע זיי האָבן זיך ביז אהער געהאט אנטוויקלט. פון אנטוויקלונגס־פאָרמען פון די פּראָדוקטיוו־קרעפטן ווערן די דאָזיקע פארהעלטענישן פארוואנדלט אין פּענטעס פאר די פּראָדוקטיוו־קרעפטן. דאן קומט אָן אן עפּאָכע פון סאָציאַלער רעוואָלוציע. מיט דער פארענדערונג פון דער עקאָנאָמישער באזע קומט פאָר מער אָדער ווייניקער גיך אן איבערקערעניש אינעם גאנצן אומגעהייערן אויבערבוי. ביים באטראכטן אזעלכע איבערקערענישן מוז מען שטענדיק אונטערשיידן צווישן דער מאטעריעלער איבערקערעניש אין די עקאָנאָמישע פּראָדוציר־באדינגונגען — דער איבערקערעניש, וועלכע מען קאָן קאָנסטאטירן מיט נאטורוויסנשאפטלעכער פּינקטלעכקייט, — און די יורידישע, פּאָליטישע, רעליגיעזע, קינסטלערישע אָדער פילאָסאָפישע, קורץ: די אידעאָלאָגישע פאָרמען, אין וועלכע די מענטשן באגרייפן דעם דאָזיקן קאָנפליקט און קעמפן קעגן אים.

פּונקט ווי מען קאָן ניט אורטיילן וועגן אן איינצלנעם מענטשן אויפן סמך פון דעם, וואָס ער אליין טראכט וועגן זיך, פּונקט אזוי קאָן מען ניט אורטיילן וועגן אזא מין איבערקערעניש־עפּאָכע לויט איר באוואוסטזיין. פארקערט, דאָס דאָזיקע באוואוסטזיין דארף מען דערקלערן פון די ווידערשפּרוכן פונעם מאטעריעלן לעבן, פון דעם פאראנענעם קאָנפליקט צווישן די געזעלשאפטלעכע פּראָדוקטיוו־קרעפטן און די פּראָדוציר־פארהעלטענישן"... „אין אלגעמיינע שטריכן קאָן מען דעם אזיאטישן, דעם אנטיקן, דעם פעאָדאלן און דעם מאָדערנעם, דעם בורזשואזן, פּראָדוציר־אופן באצייכענען אלס פּראָגרעסיווע עפּאָכעס פון דער עקאָנאָמישער געזעלשאפטלעכער פאָרמאציע"*. (פרג. מארקס' קורצע פאָרמולירונג אינעם בריוו צו ענגעלסן פון 7 יולי 1866 יאָר: „אונדזער טעאָריע וועגן באשטימען די אָרגאניזאציע פון דער ארבעט דורך די פּראָדוציר־מיטלען" **).

די אנטדעקונג פון דער מאטעריאליסטישער אויפפאסונג פון דער געשיכטע, אָדער, ריכטיקער, די קאָנסעקווענטע פאָרזעצונג, די אָנווענדונג פונעם מאטעריאליזם צום געביט פון די געזעלשאפטלעכע דערשיינונגען האָט באזייטיקט די צוויי הויפּט־חסרונות פון די פריערדיקע היסטאָרישע טעאָריעס. ערשטנס, פלעגן זיי אין בעסטן פאל באטראכטן נאָר די אידייאישע מאָטיוון פון דער היסטאָרישער טעטיקייט פון די מענטשן, ניט אויספאָרשנדיק, דורך וואָס די דאָזיקע מאָטיוון ווערן ארויסגערופן, ניט אויפכאפּנדיק די אָביעקטיווע געזעצמעסיקייט אין דער אנטוויקלונג פון דער סיסטעם געזעלשאפטלעכע פארהעלטענישן, ניט איינזעענדיק די וואָרצלען פון די דאָזיקע פארהעלטענישן אין דעם גראד אנטוויקלונג פון דער מאטעריעלער פּראָדוקציע; צווייטנס, פלעגן די פריערדיקע טעאָריעס איגנאָרירן גראָד די האנדלונגען פון די מ א ס ן פון דער באפעלקערונג, בעת דער היסטאָרישער מאטעריאליזם האָט צום ערשטן מאָל געגעבן די מעגלעכקייט מיט נאטור־געשיכטלעכער פּינקטלעכקייט אויסצופאָרשן די געזעלשאפטלעכע לעבנס־באדינגונגען פון די מאסן און די פארענדע-

---

* ק. מ א ר ק ס, צו דער קריטיק פון דער פּאָליטישער עקאָנאָמיע, ז. 6—7, מלוכה־פארלאג פון פּאָליט. ליט., 1938 י. — ר ע ד.

** ק. מ א ר ק ס און פ. ע נ ג ע ל ס, ווערק, ב. XXIII, ז. 363. — ר ע ד.

רונגען פון די דאָזיקע באַדינגונגען. די פאָרמאַרקסישע „סאָציאָלאָגיע” און היסטאָריאָגראַפיע פלעגן אין בעסטן פאַל געבן אַן אָנהויפונג פון רויע פאַקטן, שטיקלעכווייז אָנגעקליבענע, און פלעגן שילדערן איינצלנע זייטן פונעם היסטאָרישן פּראָצעס. דער מאַרקסיזם האָט אָנגעוויזן דעם וועג צום אַלץ ארומנעמענדיקן, אַלזייטיקן שטודירן דעם פּראָצעס פון אנטשטייאונג, אנטוויקלונג און ירידה פון די געזעלשאַפטלעך־עקאָנאָמישע פאָרמאַציעס, באַטראַכטנדיק דעם קאָמפּלעקס פון אַלע ווידערשפּרעכלעכע טענדענצן, זעענדיק זיי אין די לעבנס־באַדינגונגען און פּראָדוציר־באַדינגונגען פון די פאַרשיידענע קלאַסן פון דער געזעלשאַפט, וועלכע (די באַדינגונגען) לאָזן זיך גענוי באַשטימען, באַזייטיקנדיק דעם סוביעקטיוויזם און דעם ווילקיר אין אויסוויילן איינצלנע „דאָמינירנדיקע” אידייען אָדער אינעם אויסטייטשן זיי, אויפדעקנדיק די וואָרצלען פון אַלע, אָן אויסנאַם, אידייען און פון אַלע פאַרשיידענע טענדענצן אינעם צושטאַנד פון די מאַטעריעלע פּראָדוקטיוו־קרעפטן. די מענטשן מאַכן אַליין זייער געשיכטע. וואָס באַשטימט אָבער די מאָטיוון פון די מענטשן און נעמלעך פון די מאַסן מענטשן; וואָס רופט אַרויס די צוזאַמענשטויסן פון די ווידערשפּרעכלעכע אידייען און שטרעבונגען; וואָס שטעלט מיט זיך פאָר דער קאָמפּלעקס פון די אַלע צוזאַמענשטויסן פון דער גאַנצער מאַסע מענטשלעכע געזעלשאַפטן; וואָס שטעלן מיט זיך פאָר די אָביעקטיווע פּראָדוציר־באַדינגונגען פונעם מאַטעריעלן לעבן, וועלכע שאַפן די באַזע פון דער גאַנצער היסטאָרישער טעטיקייט פון די מענטשן; אַ וועלכער איז דער אַנטוויקלונגס־געזעץ פון די דאָזיקע באַדינגונגען, — אויף דעם אַלעם האָט מאַרקס געווענדט די אויפמערקזאַמקייט און האָט אָנגעוויזן דעם וועג צום וויסנשאַפטלעכן שטודירן די געשיכטע, אַלס אַן איינהייטלעכן פּראָצעס, אַ געזעצמעסיקן אין זיין גאַנצער גוואַלדיקער פילזייטיקייט און ווידערשפּרעכלעכקייט.

דער קלאַסן־קאַמף

אַז די שטרעבונגען פון איין טייל מיטגלידער פון דער געזעלשאַפט זיינען דיאַמעטראַל קעגנזעצלעך צו די שטרעבונגען פון די אַנדערע, אַז דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן איז פול מיט ווידערשפּרוכן, אַז די געשיכטע באַווייזט אונדז דעם קאַמף צווישן פעלקער און גע־

זעלשאפטן, ווי אויך אינווייניק אין זיי, און אז עס בײַטן זיך, א חוץ דעם נאָך, פעריאָדן פון רעוואָלוציע און רעאקציע, פון שלום און מלחמה, פון שטילשטאנד און שנעלן פראָגרעס אָדער ירידה, — די דאָזיקע פאקטן זײַנען אלגעמיין־באוואוסט. דער מארקסיזם האָט גע־געבן דעם לייטפאָדעם, וואָס גיט די מעגלעכקײַט צו אנטדעקן די געזעצמעסיקײַט אין דעם דאָזיקן שײַנבארן לאבירינט און כאאָס, נעמ־לעך: די טעאָריע פון קלאסן־קאמף. בלויז ווען מען שטודירט אויס דעם גאנצן קאָמפּלעקס שטרעבונגען פון אלע מיטגלידער פון דער געגעבענער געזעלשאפט אָדער גרופּע געזעלשאפטן, קאָן מען קומען צום באשטימען וויסנשאפטלעך דעם רעזולטאט פון די דאָזיקע שטרעבונגען. דער קוואל פון די ווידערשפּרעכלעכע שטרעבונ־גען איז דער אונטערשייד אין דער לאגע און אין די לעבנס־באדינגונ־גען פון די קלאסן, אויף וועלכע יעדע געזעלשאפט איז צעטיילט. „די געשיכטע פון אלע ביז איצטיקע געזעלשאפטן — זאָגט מארקס אינעם „קאָמוניסטישן מאניפעסט" (מיטן אויסנאם פון דער געשיכטע פון דער אורעלטער געמיינדע — גיט צו ענגעלס) — איז די געשיכטע פון קלאסן־קאמפן. פרײַער און שקלאף, פּאטריציער און פּלעבייער, פריץ און לײַב־אייגענער, צעך־מײַסטער און געזעל, קורץ — אונטערדריקער און אונטערדריקטע זײַנען שטענדיק געשטאנען אין קעגנזאץ איינע צו די אנדערע, האָבן געפירט אן אומאויפהערלעכן, אמאָל א באהאלטע־נעם, אמאָל אן אָפענעם קאמף, א קאמף, וואָס פלעגט זיך יעדעס מאָל פארענדיקן מיט א רעוואָלוציאָנערער איבערגעשטאלטונג פון דעם גאנצן געזעלשאפטלעכן בנין אָדער מיטן געמיינזאמען אונטערגאנג פון די קעמפנדיקע קלאסן... די מאָדערנע בורזשואזע געזעלשאפט, וואָס איז ארויס פונעם שוים פון דער אונטערגעגאנגענער פעאָדאלער גע־זעלשאפט, האָט ניט פארניכטעט די קלאסן־קעגנזאצן. זי האָט בלויז געבראכט נײַע קלאסן, נײַע באדינגונגען פון אונטערדריקונג און נײַע פאָרמען פון קאמף אָנשטאָט די אלטע. אונדזער עפּאָכע, די עפּאָכע פון דער בורזשואזיע, צייכנט זיך אָבער אויס דערמיט, וואָס זי האָט די קלאסן־קעגנזאצן פאראיינפאכט: די גאנצע געזעלשאפט צעשפּאלט זיך אלץ מער און מער אויף צוויי גרויסע פײַנטלעכע לאגערן, אויף צוויי גרויסע קלאסן, וואָס שטייען איינער קעגן דעם אנדערן, — בורזשואזיע און פּראָלעטאריאט". זינט דער גרויסער פראנצויזישער רעוואָלוציע האָט די אייראָפּעישע געשיכטע מיט א באזונדער אָנשוי־

לעבקנעכט אויפגעדעקט אין א רײַ לענדער אָט דעם װירקלעכן גרונט
פון די געשעענישן, דעם קלאסן-קאמף. און שױן די עפּאָכע פון רעס־
טאווראציע אין פראנקרײַך האָט ארױסגערוקט א רײַ היסטאָריקער
(טיערי, גיזאָ, מיניע, טיער), װאָס האָבן, פאראלגעמײנערנדיק דאָס,
װאָס קומט פאָר, ניט געקאָנט ניט אָנערקענען דעם קלאסן-קאמף אלס
שליסל צום פארשטײן די גאנצע פראנצױזישע געשיכטע. און די
נײַסטע עפּאָכע, די עפּאָכע פונעם פולשטענדיקן זיג פון דער בור־
זשואזיע, פון די פאָרשטײערשאפט-אינסטיטוציעס, פון ברײטן (אויב
ניט אלגעמײנעם) װאל-רעכט, פון דער ביליקער טעגלעכער פרעסע,
װעלכע װערט פארשפרײט צװישן די מאסן, אד"ג., די עפּאָכע פון מעכ־
טיקע און אלץ ברײטערע ארבעטער-פארבאנדן און אונטערנעמער־
פארבאנדן א"אװ., האָט באװיזן נאָך אָנשױלעכער (כאָטש צומאָל
אין זײער א אײנזײַטיקער, „פרידלעכער", „קאָנסטיטוציאָנעלער"
פאָרם) דעם קלאסן-קאמף אלס טרײַב-קראפט פון די געשעענישן. די
װײַטער ציטירטע שטעל פון מארקס' „קאָמוניסטישן מאניפעסט"
װעט אונדז װײַזן, װאָס פארא פאָדערונגען װעגן אָביעקטיװן אנאליז
פון דער לאגע פון יעדן קלאס אין דער מאָדערנער געזעלשאפט, אין
צוזאמענהאנג מיטן אנאליז פון די אנטװיקלונגס-באדינגונגען פון
יעדן קלאס, עס האָט ארױסגעשטעלט מארקס דער געזעלשאפטלעכער
װיסנשאפט: „פון אלע קלאסן, װאָס שטײען בײַ הײַנטיקן טאָג קעגן
דער בורזשואזיע, איז בלױז דער פראָלעטאריאט א װירקלעך רעװאָ־
לוציאָנערער קלאס. אלע אנדערע קלאסן דעגראדירן און גײען אונ־
טער מיט דער אנטװיקלונג פון דער גרױס-אינדוסטריע; דער פראָ־
לעטאריאט אָבער איז אירער און אײגענער פראָדוקט. די מיטל־
שטאנדן: דער קלײן-אינדוסטריעלער, דער קלײן-הענדלער, דער
האנטװערקער, דער פױער — זײ אלע קעמפן קעגן דער בורזשואזיע,
כדי צו ראטעװען פון אונטערגאנג זײער עקזיסטענץ אלס מיטל־
שטאנדן. זײ זײַנען, אלזאָ, ניט רעװאָלוציאָנער, נאָר קאָנסערװאטיװ.
נאָך מער, זײ זײַנען רעאקציאָנער: זײ שטרעבן א דרײ צו טאָן די
ראָד פון דער געשיכטע אויף צוריק. זײַנען זײ יאָ רעװאָלוציאָנער, איז
עס אויף אזױפיל, אויף װיפל זײ שטײט פאָר אריבערצוגײן אין די
רײען פונעם פראָלעטאריאט, אויף װיפל זײ פארטײדיקן ניט זײערע
איצטיקע, נאָר זײערע צוקינפטיקע אינטערעסן, אויף װיפל זײ פאר־
לאָזן זײער אײגענעם שטאנדפונקט, כדי צו שטעלן זיך אויפן שטאנד־

פונקט פונעם פראָלעטאריאט". אין א ריי היסטאָרישע ווערק (זע ליטעראַטור) האָט מארקס געגעבן גלענצנדיקע און טיפע מוסטערן פון מאטעריאַליסטישער היסטאָריאָגראפיע, פון אנאליזירן די לאגע פון יעדן איינצלנעם קלאס און צומאָל אויך פון פארשיידענע גרופּעס אָדער שיכטן אינעווייניק אינעם קלאס, און האָט קלאָר באוויזן, פארוואָס און ווי אזוי „יעדער קלאסן־קאמף איז א פּאָליטישער קאמף" *. די ציטאטע, וואָס מיר האָבן געבראכט, אילוסטרירט, וואָס פאר א קאָמפּליצירטע נעץ געזעלשאפטלעכע פארהעלטענישן און איבערגאַנג־שטופן פון איין קלאס צום אנדערן, פון דער פארגאנגענהייט צו דער צוקונפט מארקס אנאליזירט, כדי פעסטצושטעלן די גאנצע רעזולטאנטע פון דער היסטאָרישער אנטוויקלונג.

די סאמע טיפע, אלזייטיקע און דעטאלע באשטעטיקונג און אָנווענדונג פון מארקס' טעאָריע איז זיין עקאָנאָמישע לערע.

מארקס' עקאָנאָמישע לערע

„דער ענדציל פון מיין ווערק — זאָגט מארקס אינעם פאָרוואָרט צום „קאפּיטאל" — איז אויפדעקן דעם עקאָנאָמישן באוועגונג־געזעץ פון דער מאָדערנער געזעלשאפט", דה. פון דער קאפּיטאליסטישער, בורזשואזער געזעלשאפט. די אויספאָרשונג פון די פּראָדוקציע־פארהעלטענישן פון דער פאראנענער, היסטאָריש־באשטימטער, געזעלשאפט אין זייער אנטשטייאונג, אנטוויקלונג און ירידה — אָט דאָס איז דער אינהאלט פון מארקס' עקאָנאָמישער לערע. אין דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט הערשט די פּראָדוקציע פון סחורות, און מארקס' אנאליז הייבט זיך דעריבער אָן פון אנאליז פון סחורה.

ווערט

א סחורה איז, ערשטנס, א זאך, וואָס באפרידיקט א וועלכע־עס־איז באדערפעניש פונעם מענטשן; צווייטנס, א זאך, וואָס קאָן אויסגעטוישט ווערן אויף אן אנדער זאך. די נוצלעכקייט פון א זאך מאכט

* ק. מארקס און פ. ענגעלס, „מאניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פארטיי", ז. 61, מלוכה־פארלאג „דער אמת", 1940 י. — רעד.

זי פאַר אַ געברויך־ווערט. דער טויש־ווערט (אָדער פשוט ווערט) איז פריִער פאַר אַלץ די פאַרהעלטעניש, די פּראָפּאָרץ בײַם אויסטויש אַ געוויסע צאָל געברויך־ווערטן פון איין מין אויף אַ געוויסער צאָל געברויך־ווערטן פון אַן אַנדער מין. די טאָג־טעגלעכע דערפאַרונג באַווײַזט אונדז, אַז מיליאָנען און מיליאַרדן אַזוינע פאַלן פון אויסטויש גלײַכן שטענדיק צו איינעם צום אַנדערן אַלע און אַלערליי געברויך־ווערטן, די סאַמע פאַרשיידנאַרטיקע און איינע מיט די אַנדערע ניט פאַרגלײַכבאַרע. וואָס זשע איז פאַראַן געמיינזאַמס צווישן די דאָזיקע פאַרשיידנאַרטיקע זאַכן, וואָס ווערן שטענדיק צוגעגליכן איינע צו דער אַנדערער אין אַ באַשטימטער סיסטעם געזעלשאַפטלעכע פאַרהעלטענישן? געמיינזאַמס צווישן זיי איז דאָס, וואָס זיי זײַנען פּראָדוקטן פון אַרבעט. אויסטוישנדיק פּראָדוקטן, גלײַכן די מענטשן צו די סאַמע פאַרשיידענע מינים אַרבעט. די פּראָדוקציע פון סחורות איז אַ סיסטעם געזעלשאַפטלעכע פאַרהעלטענישן, בײַ וועלכער די איינצלנע פּראָדוצירער שאַפן פאַרשיידנאַרטיקע פּראָדוקטן (די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט־צעטיילונג), און אַט די אַלע פּראָדוקטן ווערן בײַם אויסטויש צוגעגליכן איינער צום אַנדערן. הייסט עס, אַז דאָס געמיינזאַמע, וואָס איז פאַראַן אין אַלע סחורות, איז ניט די קאָנקרעטע אַרבעט פון אַ באַשטימטן צווײַג פון דער פּראָדוקציע, ניט די אַרבעט פון איין מין, נאָר די אַבסטראַקטע מענטשלעכע אַרבעט, די מענטשלעכע אַרבעט בכלל. די גאַנצע אַרבעטס־קראַפט פון דער געגעבענער געזעלשאַפט, פאַרגעשטעלט אין דער סומע ווערטן פון אַלע סחורות, איז איינע און די זעלבע מענטשלעכע אַרבעטס־קראַפט: מיליאַרדן פאַקטן פון אויסטויש דערווײַזן דאָס. און יעדע איינצלנע סחורה איז, אַלזאָ, בלויז אַ געוויסער טייל פון דער געזעלשאַפטלעך־נייטיקער אַרבעט־צײַט. די גרייס פונעם ווערט ווערט באַשטימט דורכן סכום געזעלשאַפטלעך־נייטיקע אַרבעט אָדער דורך דער אַרבעט־צײַט, וואָס איז געזעלשאַפטלעך־נייטיק אויף צו פּראָדוצירן די געגעבענע סחורה, דעם געגעבענעם געברויך־ווערט. „צוגלײַכנדיק בײַם אויסטויש זייערע פאַרשיידנאַרטיקע פּראָדוקטן איינעם צום אַנדערן, גלײַכן די מענטשן צו זייערע פאַרשיידענע מינים אַרבעט איינעם צום אַנדערן. זיי ווייסן דאָס ניט, אָבער זיי טוען דאָס"*. ווערט איז אַ פאַרהעלטעניש

---

*) ק. מאַרקס, קאַפּיטאַל, ב. I, ז. 35, 1936 י. — רעד.

צווישן צוויי פּערזאָנען, — ווי עס האָט געזאָגט איינער אַן אַלטער עקאָנאָמיסט; ער וואָלט נאָר באַדאַרפט צוגעבן: אַ פאַרהעלטעניש, וואָס איז פאַרדעקט מיט אַ זאַכן־שלייער. בלויז פון שטאַנדפּונקט פון דער סיסטעם געזעלשאַפטלעכע פּראָדוציר־פאַרהעלטענישן פון איין באַשטימטער היסטאָרישער פאָרמאַציע פון דער געזעלשאַפט, דערביי פון פאַרהעלטענישן, וואָס באַקומען זייער אויסדרוק אין דער מאַסן־דער־שיינונג פון אויסטויש, וועלכע חזרט זיך איבער מיליאַרדן מאָל, קאָן מען פאַרשטיין, וואָס איז אַזוינס ווערט. „אַלס ווערטן זיינען די סחורות ניט מער ווי באַשטימטע סכומען פאַרגליווערטע אַרבעטצייט‟*. נאָך אַ דעטאַלן אַנאַליז פונעם צווייענדיקן כאַראַקטער פון דער אַרבעט, וואָס איז פאַרקערפּערט אין די סחורות, גייט מאַרקס אַריבער צו אַנאַליזירן די פ אָ ר ם פ ו ן ו ו ע ר ט און ד אָ ס ג ע ל ט. מאַרקס׳ הויפּט־אויפגאַבע איז דאָ דערלערנען די א נ ט ש ט י י א ו נ ג פון דער געלט־פאָרם פונעם ווערט, דערלערנען דעם ה י ס ט אָ ר י ש ן פּ ר אָ צ ע ס פון דעם, ווי עס וויקלט זיך פאַנאַנדער דער אויסטויש, אָנגעהויבן פון איינצלנע, צופעליקע אַקטן פון אויסטויש („די איינפאַכע, איינצלנע אָדער צופעליקע ווערט־פאָרם‟: אַ באַשטימטער סכום פון איין סחורה ווערט אויסגעטוישט אויף אַ באַשטימטן סכום פון אַן אַנדער סחורה) ביז דער אַלגעמיינער ווערט־פאָרם, ווען אַ ריי פאַרשיידענע סחורות ווערט אויסגעטוישט אויף איין און דער זעלבער באַשטימטער סחורה, און ביז דער געלט־פאָרם פונעם ווערט, ווען אָט אַזאַ באַשטימטע סחורה, דער אַלגעמיינער עקוויוואַלענט, איז גאָלד. דאָס געלט, אַלס העכסטער פּראָדוקט פון דער אַנטוויקלונג פונעם אויסטויש און פון דער סחורה־פּראָדוקציע, פאַרטושט, פאַרשלייערט דעם געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער פון די פּריוואַטע אַרבעטן, דעם געזעלשאַפטלעכן צוזאַמענהאַנג צווישן די איינצלנע פּראָדוצירער, וואָס זיינען פאַראייניקט דורכן מאַרק. מאַרקס אַנאַליזירט ביז גאָר דעטאַל די פאַרשיידענע פונקציעס פון געלט, דערביי איז אויך דאָ (ווי בכלל אין די ערשטע קאַפּיטלען פון „קאַפּיטאַל”) באַזונדערס וויכטיק צו פאַרצייכענען, אַז די אַבסטראַקטע און, ווי עס דוכט זיך צומאָל אויס, ריין דעדוקטיווע פאָרם פון באַשרייבן שפּיגלט אין דער אמתן אָפּ אַ גיגאַנטישן פאַקטישן מאַטעריאַל וועגן דער אַנטוויקלונגס־געשיכטע פון

* ק. מ א ר ק ס, קאַפּיטאַל, ב. I, ז. 5. — ר ע ד.

געם אויסטויש און פון דער סחורה־פּראָדוקציע. „דאָס געלט זעצט פאָר־אויס אַ געוויסע הייך פונעם סחורה־אויסטויש. די פאַרשיידענע פאָר־מען געלט — איינפאַכער סחורה־עקוויוואַלענט אָדער צירקולאַציע־מיטל, אָדער צאָל־מיטל, אוצר און אַלוועלטלעך געלט — ווייזן אָן, אָפּהענגיק דערפון, אין וואָס פאַר אַ פאַרנעם עס ווערט אָנגעווענדט די אָדער יענע פונקציע, אַ וועלכע פון אָט די פונקציעס פּרעוואַלירט פאַרהעלטנישמעסיק, — ווייזן אָן אויף גאַנץ פאַרשיידענע שטופעס פונעם געזעלשאַפטלעכן פּראָדוציר־פּראָצעס" („קאַפּיטאַל", ב. I*).

מערווערט

אויף אַ געוויסער אַנטוויקלונגס־שטופע פון דער סחורה־פּראָדו־קציע ווערט געלט פאַרוואַנדלט אין קאַפּיטאַל. די פאָרמולע פון דער סחורה־צירקולאַציע איז געווען — ס (סחורה) — ג (געלט) — ס (סחורה), ד.ה. דער פאַרקויף פון איין סחורה, כדי צו קויפן אַן אַנדערע. די אַלגעמיינע פאָרמולע פון קאַפּיטאַל איז, פאַרקערט, ג — ס — ג, ד.ה. קויפן, כדי צו פאַרקויפן (מיט ריוח). מערווערט רופט מאַרקס אָט דעם צוואוקס פונעם לכתחילהדיקן ווערט פונעם געלט, וואָס ווערט געלאָזן אין אומזאַץ. דער פאַקט פון אַזאַ „וואוקס" פונעם געלט אינעם קאַפּיטאַליסטישן אומזאַץ איז אַלגעמיין־באַוואוסט. טאַקע אָט דער „וואוקס" פאַרוואַנדלט דאָס געלט אין ק אַ פּ י ט אַ ל, אַלס אַ באַזונדערע, היסטאָריש־באַשטימטע, געזעלשאַפטלעכע פּראָדו־ציר־פאַרהעלטעניש. דער מערווערט קאָן ניט אַנטשטיין פון דער סחורה־צירקולאַציע, ווייל זי ווייסט נאָר דעם אויסטויש פון עקוויוואַלענטן, ער קאָן ניט אַנטשטיין פון אַ הוספה צו דער פּרייז, ווייל די קעגנזייטיקע פאַרלוסטן און געווינסן פון די קויפער און פאַרקויפער וואָלטן זיך אויסגעגלייכט, און עס האַנדלט זיך גראָד וועגן אַ מאַסן־דערשיינונג, וועגן אַ דורכשניטלעכער, געזעלשאַפטלעכער דערשיינונג, און ניט וועגן אַן אינדיווידועלער. כדי צו באַקומען מערווערט, „דאַרף דער געלט־באַזיצער געפינען אויפן מאַרק אַזאַ סחורה, וואָס דער עצם געברויך־ווערט אירער זאָל פאַרמאָגן די אָריגינעלע אייגנשאַפט צו זיין אַ קוואַל פון ווערט"**, אַזאַ סחורה, וואָס דער פּראָצעס פון גע־

* ק. מ אַ ר ק ס, קאַפּיטאַל, ב. I, ז. 121, 1936 י. — ר ע ד.

** ד. אָ ר. ט, ז. 118 — ר ע ד.

ברויכן זי זאָל גלײַכצײַטיק זײַן א פּראָצעס פון שאפן ווערט. און אזא סחורה איז פאראן. דאָס איז דעם מענטשנס ארבעטס־קראפט. דאָס געברויכן זי איז די ארבעט, און די ארבעט שאפט ווערט. דער געלט־באזיצער קויפט די ארבעטס־קראפט לויט איר ווערט, וועלכער ווערט באשטימט, פונקט ווי דער ווערט פון יעדער אנדער סחורה, דורך דער געזעלשאפטלעך־נייטיקער ארבעט־צײַט, וואָס איז נייטיק אויף צו פּראָדוצירן זי (דה. דורך די קאָסטן אויף אויסצוהאלטן דעם ארבעטער און זײַן פאמיליע). געקויפט די ארבעטס־קראפט, האָט דער געלט־באזיצער דאָס רעכט צו ברויכן זי, דה. צו צווינגען זי ארבעטן א גאנצן טאָג, לאָמיר זאָגן, 12 שעה. דער ארבעטער אָבער שאפט אין משך פון 6 שעה (די „נייטיקע" ארבעט־צײַט) א פּראָדוקט, וואָס דעקט די הוצאות אויף אויסהאלטן דעם ארבעטער, און אין משך פון די ווײַטערדיקע 6 שעה (די „מער"־ארבעט־צײַט) שאפט ער א „מער־פּראָדוקט" אָדער א מערווערט, פאר וועלכן דער קאפּיטאליסט האָט ניט געצאָלט. הייסט עס, אז פון שטאנדפּונקט פונעם פּראָדוציר־פּראָצעס דארף מען אינעם קאפּיטאל אונטערשיידן צוויי טיילן: דעם באשטענדיקן קאפּיטאל, וואָס ווערט פארוועגדט אויף פּראָדוציר־מיטלען (מאשינעס, ארבעט־געצײַג, רוי־מאטעריאל אאוו.), — זײַן ווערט גייט אָן ענדערונגען אריבער (מיטאמאָל אָדער טיילווײַז) אויפן פארטיקן פּראָדוקט — און דעם פארענדערלעכן קאפּיטאל, וואָס ווערט פארוועגדט אויף ארבעטס־קראפט. דער ווערט פון דעם דאָזיקן קאפּיטאל בלײַבט ניט אומפארענדערט, נאָר ער וואקסט אויס אין פּראָצעס פון דער ארבעט — ער שאפט מערווערט. כדי אויסצודריקן דעם גראד עקספּלואטאציע פון דער ארבעטס־קראפט דורכן קאפּיטאל, דארף מען דעריבער פארגלײַכן דעם מערווערט ניט מיטן גאנצן קאפּיטאל, נאָר בלויז מיטן פארענדערלעכן קאפּיטאל. די נאָרמע פון מערווערט, ווי מארקס רופט אָן די דאָזיקע פארהעלטניש, וועט זײַן, למשל, אין אונדזער בײַשפּיל $^{6}/_{6}$, דה. 100%.

די היסטאָרישע פאָרהנחה פאר דער אנטשטייאונג פון קאפּיטאל איז, ערשטנס, די אָנזאמלונג פון א געוויסער געלט־סומע אין די הענט פון איינצלנע פּערזאָנען בײַ א פארהעלטניסמעסיק הויכן אנטוויקלונגס־ניוואָ פון דער סחורה־פּראָדוקציע בכלל, און, צווייטנס, די עקזיסטענץ פון א „פרײַען" ארבעטער, א „פרײַען" אין צווייערלייאיקן זין: פרײַ פון יעדערליי שטערונגען אָדער באגרענעצונגען צו פאר־

קויפן די ארבעטס־קראפט און פריי פון ערד און בכלל פון פראָדו־ציר־מיטלען, אן ארבעטער, וואָס געהערט ניט צו קיין בעל־הבית, א „פראָלעטאריער“, וואָס קאָן ניט עקזיסטירן אנדערש, סיידן ער זאָל פארקויפן זיין ארבעטס־קראפט.

די פארגרעסערונג פונעם מערווערט איז מעגלעך דורך צוויי גרונט־מעטאָדן: דורכן פארלענגערן דעם ארבעט־טאָג („אבסאָלוטער מער־ווערט“) און דורכן פארקירצן דעם נייטיקן ארבעט־טאָג („רעלאטיווער מערווערט“). ביים אנאליזירן דעם ערשטן מעטאָד וויקלט מארקס פאנאנדער א גראנדיעז בילד, ווי אזוי דער ארבעטער־קלאס קעמפט פאר פארקירצן דעם ארבעט־טאָג און ווי אזוי די מלוכה־מאכט מישט זיך אריין אויף צו פארלענגערן דעם ארבעט־טאָג (XIV — XVII יה.) און צו פארקירצן אים (די פאבריק־געזעצגעבונג פון XIX יה.). נאָך דעם, ווי ס'איז דערשינען דער „קאפיטאל“, האָט די געשיכטע פון דער ארבעטער־באוועגונג אין אלע ציוויליזירטע לענדער פון דער וועלט געגעבן טויזנטער און טויזנטער נייע פאקטן, וואָס אילוסטרירן דאָס דאָזיקע בילד.

ביים אנאליזירן די פראָדוקציע פון רעלאטיוון מערווערט פאָרשט מארקס אויס די דריי היסטאָרישע גרונט־סטאדיעס, ווען דער קאפיטאליזם העכערט די ארבעט־פראָדוקטיוקייט: 1) די איינ־פאכע קאָאָפעראציע; 2) די ארבעט־צעטיילונג און די מאנופאקד־טור; 3) די מאשינעס און די גרויס־אינדוסטריע. ווי טיף מארקס האָט דא אויפגעדעקט די גרונטיקע, די טיפישע שטריכן פון דער אנטוויקלונג פון קאפיטאליזם, איז צו זען, אגב, פון דעם, וואָס די אויספאָרשונגען וועגן דער רוסישער אזוי־גערופענער „קוסטארי־שער“ אינדוסטריע גיבן א ביז גאָר רייכן מאטעריאל צו אילוסטרירן די ערשטע צוויי פון די אָנגערופענע דריי סטאדיעס. און די רעוואָלו־ציאָניזירנדיקע ווירקונג פון דער גרויסער מאשין־אינדוסטריע, וואָס מארקס האָט באשריבן אין 1867 יאָר, האָט זיך אין משך פונעם האלבן יאָרהונדערט, וואָס איז זינט דעמלט אוועק, אנטפלעקט אין א גאנצער ריי „נייע“ לענדער (רוסלאנד, יאפאָניע און אנד.).

ווייטער. העכסט וויכטיק און ניי איז ביי מארקסן דער אנאליז פון דער קאפיטאל־אָנזאמלונג, ד. ה. פון דער פארוואנדלונג פון א טייל מערווערט אין קאפיטאל, דאָס פארווענדן אָט דעם טייל מער־ווערט ניט אויף די פערזענלעכע באדערפענישן אָדער קאפריזן פונעם קאַ־

פּיטאַליסט, נאָר אויף נײַער פּראָדוקציע. מאַרקס האָט באַוויזן דעם טעות פֿון דער גאַנצער פֿריִערדיקער קלאַסישער פּאָליטישער עקאָנאָמיע (אָנגעהויבן פֿון אַדאַם סמיט), וועלכע האָט געהאַלטן, אַז דער גאַנצער מערווערט, וואָס ווערט פֿאַרוואַנדלט אין קאַפּיטאַל, גייט אויפֿן פֿאַרענדערלעכן קאַפּיטאַל. פֿאַקטיש אָבער צעפֿאַלט ער זיך אויף *פּראָדוציר־מיטלען* פּליוס פֿאַרענדערלעכער קאַפּיטאַל. אַ קאָלאָסאַלע באַדײַטונג האָט אין דעם פּראָצעס פֿון דער אַנטוויקלונג פֿון קאַפּיטאַליזם און פֿון זײַן פֿאַרוואַנדלונג אין סאָציאַליזם דאָס, וואָס דער טייל פֿון באַשטענדיקן קאַפּיטאַל (אין דער אַלגעמיינער סומע פֿון קאַפּיטאַל) וואַקסט גיכער אין פֿאַרגלײַך מיטן טייל פֿונעם פֿאַרענדערלעכן קאַפּיטאַל.

פֿאַרגיכערנדיק דעם פּראָצעס פֿון אַרויסשטויסן די אַרבעטער דורך דער מאַשין, שאַפֿנדיק אויף איין פּאָליוס רײַכטום, אויפֿן אַנדערן — דלות, שאַפֿט די אָנזאַמלונג פֿון קאַפּיטאַל די אַזוי־גערופֿענע „אינדוסטריעלע רעזערוו־אַרמיי“, דעם „רעלאַטיוון איבערפֿלוס“ פֿון אַרבעטער אָדער די „קאַפּיטאַליסטישע איבערבאַפֿעלקערונג“, וואָס נעמט אָן העכסט פֿאַרשיידנאַרטיקע פֿאָרמען און וואָס גיט דעם קאַפּיטאַל די מעגלעכקייט אויסערסט גיך צו פֿאַרברייטערן די פּראָדוקציע. אָט די מעגלעכקייט אין צוזאַמענהאַנג מיטן קרעדיט און מיט דער קאַפּיטאַל־אָנזאַמלונג אין די פּראָדוציר־מיטלען גיט, צווישן אַנדערן, דעם שליסל צו פֿאַרשטיין די *קריזיסן* פֿון איבערפּראָדוקציע, וואָס פֿלעגן פּעריאָדיש אָנקומען אין די קאַפּיטאַליסטישע לענדער צוערשט דורכשניטלעך יעדע צען יאָר, נאָכדעם מיט גרעסערע און ווייניקער באַשטימטע אינטערוואַלן. פֿון דער קאַפּיטאַל־אָנזאַמלונג, וואָס קומט פֿאָר אויפֿן באַזיס פֿון קאַפּיטאַליזם, דאַרף מען אונטערשיידן די אַזוי־גערופֿענע אורשפּרינגלעכע אָנזאַמלונג: דאָס אָפּרײַסן איבערגוואַלד דעם אַרבעטמאַן פֿון די פּראָדוציר־מיטלען, דאָס אַראָפּטרײַבן די פּויערים פֿון דער ערד, דאָס גנבענען געמיינדישע ערד, די סיסטעם פֿון קאָלאָניעס און פֿון מלוכה־חובות, פֿון פּראָטעקציאָניסטישע גרענעץ־אָפּצאָלן און אַזוי. די „אורשפּרינגלעכע אָנזאַמלונג“ שאַפֿט אויף איין פּאָליוס דעם „פֿרײַען“ פּראָלעטאַריער, אויפֿן צווייטן — דעם געלט־באַזיצער, דעם קאַפּיטאַליסט.

די „*היסטאָרישע טענדענץ פֿון דער קאַפּיטאַליסטישער אָנזאַמלונג*“ כאַראַקטעריזירט מאַרקס מיט

פאלגנדיקע בארימטע ווערטער: „די עקספראפריאציע פון די אוממיטלבארע פראדוצירער ווערט דורכגעפירט מיטן אומדערבארעמדיקסטן וואנדאליזם און געטריבן פון די געמיינסטע, שמוציקסטע, קליינלעכסטע און עקלהאפטסטע ליידנשאפטן. דאס פריוואט-אייגנטום, וואס איז דערווארבן געווארן דורך דער ארבעט פון דעם אייגנטימער" (פונעם פויער און האנטווערקער) „און וואס באזירט זיך, אזוי צו זאגן, אויף דער צונויפגעוואקסנקייט פונעם איינצלנעם אומאפהענגיקן ארבעטס-אינדיווידו מיט זיינע ארבעט-געצייג און ארבעט-מיטלען, ווערט ארויסגעשטויסן דורכן קאפיטאליסטישן פריוואט-אייגנטום, וואס באזירט זיך אויף עקספלואטאציע פון פרעמדער, אבער פארמעל פרייער ארבעטס-קראפט... איצט דארף שוין עקספראפריאירט ווערן ניט דער ארבעטער, וואס פירט אליין א זעלבשטענדיקע ווירטשאפט, נאר דער קאפיטאליסט, וואס עקספלואטירט א סך ארבעטער. די דאזיקע עקספראפריאציע קומט פאר דורך דער שפיל פון די אימאנענטע געזעצן פון דער קאפיטאליסטישער פראדוקציע גופא, דורך דער צענטראליזאציע פון די קאפיטאלן. איין קאפיטאליסט צעקלאפט א סך קאפיטאליסטן. האנט ביי האנט מיט דער דאזיקער צענטראליזאציע אדער עקספראפריאציע פון פיל קאפיטאליסטן מצד ווייניקע אנטוויקלט זיך אין אן אלץ ברייטערן און גרעסערן פארנעם די קאאפעראטיווע פארם פונעם ארבעט-פראצעס, די באוואוסטזיניקע טעכנישע אנווענדונג פון דער וויסנשאפט, די פלאנמעסיקע עקספלואטאציע פון דער ערד, די פארוואנדלונג פון די ארבעטס-מיטלען אין אזוינע ארבעטס-מיטלען, וואס קאנען געברויכט ווערן נאר געמיינזאם, די עקאנאמיזירונג פון אלע פראדוציר-מיטלען דורך געברויכן זיי אלס פראדוציר-מיטלען פון קאמבינירטער געזעלשאפטלעכער ארבעט, דאס אריינפלעכטן אלע פעלקער אין דער נעץ פונעם וועלט-מארק און צוזאמען דערמיט אנטוויקלט זיך דער אינטערנאציאנאלער כאראקטער פונעם קאפיטאליסטישן רעזשים. צוזאמען מיט דער כסדר קלענער ווערנדיקער צאל מאגנאטן פון קאפיטאל, וואס אוזורפירן און מאנאפאליזירן אלע מעלות פון דעם דאזיקן פארוואנדלונגס-פראצעס, וואקסט דער דלות, די אונטערדריקונג, די קנעכטשאפט, די דעגענערירונג, די עקספלואטאציע, אבער צוזאמען דערמיט וואקסט אויך דער צארן פונעם ארבעטער-קלאס, וואס ווערט געשולט, פאראייניקט און ארגאניזירט דורכן מעכאניזם פונעם קאפיטאליסטישן פראדוציר-פראצעס גופא.

די מאָנאָפּאָל פונעם קאַפּיטאַל ווערט אַ פּענטע פאַר דעם פּראָדוציר־
אופן, וואָס איז אויסגעוואַקסן מיט איר און אונטער איר. די צענט־
ראַליזירונג פון די פּראָדוציר־מיטלען און די פאַרגעזעלשאַפטלעכונג
פון דער אַרבעט דערגרייכן צו אַזאַ פּונקט, ווען זיי קענען מער ניט
הויזן מיט זייער קאַפּיטאַליסטישער הילע. זי ווערט אויפגעריסן. עס
שלאָגט די שעה פון קאַפּיטאַליסטישן פּריוואַט־אייגנטום. די עקספּראָ־
פּריאַטאָרן ווערן עקספּראָפּריאירט" („קאַפּיטאַל", ב. I *).

הערכסט וויכטיק און נײַ איז, ווײַטער, דער אַנאַליז פון דער רעפּראָ־
דוקציע פונעם געזעלשאַפטלעכן קאַפּיטאַל, אינגאַנצן גענומען, וואָס
מאַרקס האָט געגעבן אינעם II באַנד „קאַפּיטאַל". אויך דאָ נעמט
מאַרקס ניט קיין אינדיווידועלע דערשײַנונג, נאָר אַ מאַסן־דערשײַנונג,
ניט קיין ברוך־טייל פון דער עקאָנאָמיע פון דער געזעלשאַפט, נאָר
די דאָזיקע גאַנצע עקאָנאָמיע צוזאַמען גענומען. פאַרריכטנדיק דעם
אויבן אָנגעוויזענעם פעלער פון די קלאַסיקער, טיילט מאַרקס די
גאַנצע געזעלשאַפטלעכע פּראָדוקציע אויף צוויי גרויסע אָפּטיילן:
1) די פּראָדוקציע פון פּראָדוציר־מיטלען און 2) די פּראָדוקציע פון
געברויך־אַרטיקלען, און ער באַטראַכט דעטאַל, אויף די צאָל־בײַשפּילן,
וואָס ער האָט גענומען, די צירקולאַציע פון דעם גאַנצן געזעלשאַפט־
לעכן קאַפּיטאַל אינגאַנצן גענומען סײַ בײַם פּראָדוצירן אינעם פּרי־
ערדיקן פאַרנעם סײַ בײַם אָנזאַמלען. אינעם III באַנד „קאַפּיטאַל"
איז געלייזט געוואָרן די פראַגע וועגן דער אויסבילדונג פון דער דורכ-
שניטלעכער נאָרמע פונעם ריוח אויפן גרונט פונעם ווערט־געזעץ. אַ
גרויסן שריט פאָראויס האָט די עקאָנאָמישע וויסנשאַפט, אין
מאַרקס' פּערזאָן, געמאַכט דערמיט, וואָס דער אַנאַליז ווערט געמאַכט
פון שטאַנדפּונקט פון עקאָנאָמישע מאַסן־דערשײַנונגען, פונעם גאַנצן
קאָמפּלעקס פון דער געזעלשאַפטלעכער ווירטשאַפט, און ניט פון
שטאַנדפּונקט פון איינצלנע קאַזוסן אָדער פון דער אויסערלעכער
אויבערפלאַך פון דער קאָנקורענץ, וואָס דערמיט באַגרענעצט זיך
אָפט די וואולגאַרע פּאָליטישע עקאָנאָמיע אָדער די מאָדערנע „טעאָ-
ריע פון נוצלעכקייט־גרענעץ". צוערשט אַנאַליזירט מאַרקס די
אַנטשטייאונג פונעם מערווערט און נאָכדעם גייט ער שוין אַריבער
צו דער צעפּאַלונג פונעם מערווערט אויף ריוח, פּראָצענט און ערד־

* ק. מאַרקס, קאַפּיטאַל. ב. I, ז. 655—656, 1936 י. — רעד.

רענטע. ריוח איז די פאַרהעלטעניש פונעם מערווערט צום גאַנצן קאַפּיטאַל, וואָס איז אַריינגעלייגט אין דער אונטערנעמונג. קאַפּיטאַל פון „הויכער אָרגאַנישער סטרוקטור" (דה. ווען דער באַשטענדיקער קאַפּיטאַל שטייגט אַריבער דעם פאַרענדערלעכן קאַפּיטאַל אין אַ גרעסערער מאָס, ווי די דורכשניטלעכע געזעלשאַפטלעכע) גיט אַ נאָרמע פון ריוח אַ קלענערע פאַרן דורכשניט. קאַפּיטאַל פון „נידעריקער אָרגאַנישער סטרוקטור" — אַ העכערע פאַרן דורכשניט. די קאָנקורענץ צווישן די קאַפּיטאַלן, דער פרייער איבערגאַנג זייערער פון איין צווייג אין אַ צווייטן וועט אין ביידע פאַלן דערפירן די נאָרמע פון ריוח צום דורכשניט. די סומע ווערטן פון אַלע סחורות פון דער געגעבענער געזעלשאַפט פאַלט צונויף מיט דער סומע פון די פרייזן פון די סחורות, אָבער אין די איינצלנע אונטערנעמונגען און אין די איינצלנע פּראָדוציר-צווייגן ווערן די סחורות, אונטער דער ווירקונג פון דער קאָנקורענץ, פאַרקויפט ניט לויט זייער ווערט, נאָר לויט די **פּרייזן פון דער פּראָדוקציע** (אָדער פּראָדוציר-פּרייזן), וואָס זיינען גלייך צום פאַרווענדטן קאַפּיטאַל פּליוס דעם דורכשניטלעכן ריוח.

אַזוי-אָרום איז דער אַלגעמיין-באַוואוסטער און אומבאַשטרייטבאַרער פאַקט, אַז די פרייזן ווייכן אָפּ פון די ווערטן און דער ריוח ווערט אויסגעגליכן, פולשטענדיק דערקלערט דורך מאַרקסן אויפן גרונט פונעם ווערט-געזעץ, ווייל די סומע ווערטן פון אַלע סחורות פאַלט צונויף מיט דער סומע פרייזן. אָבער דאָס רעדוצירן דעם (געזעלשאַפטלעכן) ווערט צו די (אינדיווידועלע) פרייזן קומט פאָר ניט פּשוט, ניט אוממיטלבאַר, נאָר אויף זייער אַ קאָמפּליצירטן אופן: ס'איז גאַנץ נאַטירלעך, אַז אין אַ געזעלשאַפט פון צעשפּליטערטע סחורה-פּראָדוצירער, וואָס זיינען פאַרבונדן נאָר דורכן מאַרק, קאָן די געזעצמעסיקייט ניט באַקומען איר אויסדרוק אַנדערש, ווי אין אַ דורכשניטלעכער, געזעלשאַפטלעכער, מאַסעווער געזעצמעסיקייט, ווען די אינדיווידועלע אָפּווייכונגען אין דער אָדער יענער זייט דעקן איינע די אַנדערע.

די העכערונג פון דער אַרבעטס-פּראָדוקטיוויקייט באַטייט אַ גיכערן וואוקס פונעם באַשטענדיקן קאַפּיטאַל אין פאַרגלייך מיטן פאַרענדערלעכן. און אַזוי ווי מערווערט איז אַ פונקציע בלויז פונעם

פאַרענדערלעכן קאַפּיטאַל, איז פאַרשטענדלעך, אַז די נאָרמע פון ריוח
(די פאַרהעלטעניש פונעם מערווערט צום גאַנצן קאַפּיטאַל, און ניט
בלויז צו זײַן פאַרענדערלעכן טייל) האָט א טענדענץ צו פאַלן. מאַרקס
אַנאַליזירט אויספירלעך די דאָזיקע טענדענץ און א רײ אומשטענדן,
וואָס פאַרדעקן זי אָדער ווירקן קעגן איר. ניט אָפּשטעלנדיק זיך אויפן
איבערגעבן די ביז גאָר אינטערעסאַנטע אָפּטיילן פונעם III באַנד,
וואָס זײַנען געווידמעט דעם וואוכער־, האַנדלס־ און געלט־קאַפּיטאַל,
וועלן מיר אַריבערגיין צום סאַמע עיקר: צו דער טעאָריע פון דער ע ר ד־
ר ע נ ט ע. מחמת דעם, וואָס דער שטח ערד, וועלכע איז אין די קאַ־
פּיטאַליסטישע לענדער אינגאַנצן פאַרנומען דורך איינצלנע בעלי־
בתים, איז באַגרענעצט, ווערט די פּראָדוציר־פּרײַז פון די לאַנד־
ווירטשאַפטלעכע פּראָדוקטן באַשטימט דורך די פּראָדוציר־קאָסטן ניט
אויפן דורכשניטלעכן, נאָר אויפן ערגסטן באָדן, ניט בײַ דורכשניט־
לעכע, נאָר בײַ די ערגסטע באַדינגונגען פון צושטעלן דעם פּראָדוקט
אויפן מאַרק. דער אונטערשייד צווישן דער דאָזיקער פּרײַז און דער
פּרײַז פון דער פּראָדוקציע אויף די בעסטע באָדנס (אָדער בײַ די
בעסטע באַדינגונגען) גיט די אונטערשייד־רענטע אָדער די ד י פ ע ר ע נ־
צ י ע ל ע רענטע. אַנאַליזירנדיק דעטאַל די דאָזיקע רענטע, באַווײַזנדיק
איר אַנטשטייאונג בײַם אונטערשייד אין דער פרוכטבאַרקייט פון איינ־
צלנע ערד־חלקים, בײַם אונטערשייד אין דער גרייס פון די קאַפּיטאַל־
אינוועסטיציעס אין דער ערד, האָט מאַרקס פולשטענדיק אויפגעדעקט
(זע אויך „די טעאָריעס פון מערווערט“*, וואו עס פאַרדינט א ספּע־
ציעלע אויפמערקזאַמקייט די קריטיק פון ראָדבערטוסן) ריקאַר־
דאָס טעות, אַז די דיפערענציעלע רענטע באַקומט זיך בלויזערשט נאָר
ווען מען גייט סיסטעמאַטיש אַריבער פון בעסערער ערד צו ערגערער.
אדרבה, עס טרעפן אויך פאַרקערטע איבערגאַנגען, עס טרעפט, אַז
איין קאַטעגאָריע ערד ווערט פאַרוואַנדלט אין אַנדערע (מחמת דעם
פּראָגרעס פון דער אַגריקולטור־טעכניק, דעם וואוקס פון די שטעט
אאַוו.), און א טיפער טעות איז דער באַרימטער „געזעץ וועגן דער
פאַלנדיקער פרוכטבאַרקייט פונעם באָדן“ — דאָס באַטײַט וועלן
אַרויפוואַרפן אויף דער נאַטור די חסרונות, די באַגרענעצטקייטן און
ווידערשפּרוכן פון קאַפּיטאַליזם. ווײַטער, די גלײַכקייט פון ריוח אין

* ק. מ א ר ק ס, טעאָריעס פון מערווערט, ב. II, ט. I, ז. 111—205, 1936 י. — ר ע ד.

אלע צווייגן פון דער אינדוסטריע און פון דער פאָלקס־ווירטשאַפט
בכלל זעצט פאָראויס די פולע פרייהייט פון קאָנקורענץ, די פרייהייט
איבערצוגיסן קאַפּיטאַל פון איין צווייג אין אנדערן. דאָס פריוואַט־
אייגנטום אויף ערד שאַפט אָבער אַ מאָנאָפּאָליע, אַ מניעה פאַר אָט
דעם פרייען איבערגיסן. די פּראָדוקטן פון דער לאַנדווירטשאַפט,
וועלכע צייכנט זיך אויס מיט אַ נידעריקערער סטרוקטור פון קאַפּי־
טאַל און וועלכע האָט, אַלזאָ, אינדיווידועל אַ העכערע נאָרמע פון
ריווח, גייען, מחמת דער דאָזיקער מאָנאָפּאָליע, ניט אריין אין דעם
פולשטענדיק פרייען פּראָצעס פון אויסגלייכן די ריווח־נאָרמע; דער
ערד־אייגנטימער, אַלס מאָנאָפּאָליסט, באַקומט די מעגלעכקייט איינ־
צוהאַלטן די פרייז העכער פאַרן דורכשניט, און אָט די מאָנאָפּאָל־
פרייז שאַפט די אבסאָלוטע רענטע. די דיפערענציעלע רענטע
קאָן ניט פאַרניכטעט ווערן ביים קאַפּיטאַליזם, די אבסאָלוטע רענטע
קאָן יאָ פאַרניכטעט ווערן—צום ביישפּיל, ווען עס ווערט נאַציאָנאַלי־
זירט די ערד, ווען זי גייט אריבער אין אייגנטום פון דער מלוכה.
אַזאַ אריבערגאַנג וואָלט באַטייט אונטערגרייסן די מאָנאָפּאָליע פון די
פּריוואַטע אייגנטימער, וואָלט באַטייט קאָנסעקווענטער, פולקומער
דורכפירן די פרייהייט פון קאָנקורענץ אין דער ערד־אַרבעט. און
דעריבער, פאַרצייכנט מאַרקס, זיינען די ראַדיקאַלע בורזשואַ ניט איין
מאָל אין דער געשיכטע ארויסגעטראָטן מיט אָט דער פּראָגרעסיווער
בורזשואַזער פאָדערונג צו נאַציאָנאַליזירן די ערד. די דאָזיקע פאָדע־
רונג שרעקט אָבער אָפּ די מערהייט פון דער בורזשואַזיע, ווייל זי
„פאַרטשעפּעט" צו נאָענט נאָך אַן אנדער מאָנאָפּאָליע, וואָס איז אין
אונדזער צייט באַזונדערס וויכטיק און „פילבאַר": די מאָנאָפּאָליע
אויף די פּראָדוציר־מיטלען בכלל. (מערקווירדיק פּאָפּולער, געפּרעסט
און קלאָר האָט מאַרקס אליין פאָרמולירט זיין טעאָריע וועגן דורכ־
שניטלעכן ריווח אויפן קאַפּיטאַל און וועגן דער אבסאָלוטער ערד־
רענטע אינעם בריוו צו ענגעלסן דעם 2 אויגוסט 1862 יאָר. זע
„קאָרעספּאָנדענץ", ב. III, ז. 77—81. פרג. אויך דעם בריוו פון
9 אויגוסט 1862 יאָר, דאָרט, ז. 86—87). — צו דער געשיכטע
פון דער ערד־רענטע איז וויכטיק אויך אָנצווייזן אויף מאַרקס'
אנאַליז, וואָס באַווייזט ווי אַזוי די אָפּאַרבעט־רענטע (ווען דער פויער
שאַפט דעם מערפּראָדוקט דורך דעם, וואָס ער אַרבעט אויפן גוט־
באַזיצערס ערד) ווערט פאַרוואַנדלט אין פּראָדוקטן־רענטע אָדער אין

נאַטורעלער רענטע (דער פּויער שאַפט דעם מערפּראָדוקט אויף זײַן
אייגענער ערד — ער גיט אים אָפּ דעם גוטסבאַזיצער מחמת „אויסער־
עקאָנאָמישן צוואַנג“), נאָכדעם אין געלט־רענטע (די זעלבע נאַטורעלע
רענטע, פאַרוואַנדלט אין געלט, דער „אָבראָק“ אינעם אַלטן רוס־
לאַנד, מחמת דער אַנטוויקלונג פון דער סחורה־פּראָדוקציע) און צו־
לעצט אין קאַפּיטאַליסטישער רענטע, ווען אָנשטאָט דעם פּויער קומט
דער אונטערנעמער אין דער ערד־אַרבעט, וועלכער פירט די באַאַר־
בעטונג מיט דער הילף פון לוין־אַרבעט. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם
דאָזיקן אַנאַליז פונעם „גענעזיס פון דער קאַפּיטאַליסטישער ערד־
רענטע“ דאַרף מען פאַרצייכענען אַ ריי מאַרקס׳ טיפע (און פאַר
אַפּגעשטאַנענע לענדער, ווי רוסלאַנד, באַזונדערס וויכטיקע) געדאַנקען
וועגן דער עוואָלוציע פונעם קאַפּיטאַליזם אין דער
ערד־אַרבעט. „די פאַרוואַנדלונג פון דער נאַטורעלער רענטע אין
געלט־רענטע ווערט ניט נאָר אומפאַרמײַדלעך באַגלייט דורך דער אויס־
בילדונג פון אַ קלאַס באַזיצלאָזע לוין־אַרבעטער, וואָס פאַרדינגען זיך פאַר
געלט, נאָר די אויסבילדונג פון דעם דאָזיקן קלאַס קומט אפילו פאַר ביז
אָט דער פאַרוואַנדלונג. אינעם פּעריאָד פון דער אַנטשטייאונג פון
דעם דאָזיקן קלאַס, ווען ער קומט אויף נאָך בלויז ספּאָראַדיש, אַנט־
וויקלט זיך נאַטירלעך בײַ די מער פאַרמעגלעכע רענטע־פליכטיקע
פּויערים די געוואוינהייט צו עקספּלואַטירן אויף זייער חשבון די
דאָרפישע לוין־אַרבעטער — פּונקט אַזוי, ווי אין די פעאָדאַלע צײַטן
פלעגן די פאַרמעגלעכע לײַב־אייגענע פּויערים אַליין האַלטן לײַב־
אייגענע. בײַ די דאָזיקע פּויערים אַנטוויקלט זיך אַזוי־אַרום ביסלעכ־
ווײַז די מעגלעכקייט אָנצוזאַמלען אַ געוויסן פאַרמעגן און פאַר
וואַנדלט צו ווערן אַליין אין צוקינפטיקע קאַפּיטאַליסטן. צווישן די
אַלטע ערד־באַזיצער, וואָס פירן אַ זעלבשטענדיקע ווירטשאַפט, אַנט־
שטייט, אַלזאָ, אַ פלאַנץ־שול פון קאַפּיטאַליסטישע אַרענדאַטאָרן,
וואָס זייער אַנטוויקלונג איז באַדינגט דורך דער אַלגעמיינער אַנט־
וויקלונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער פּראָדוקציע אויסער דער לאַנד־
ווירטשאַפט“ („קאַפּיטאַל“, III 2, 332*)... „דאָס עקספּראָפּריאירן
און פאַריאָגן פון דאָרף אַ טייל דאָרפישע באַפעלקערונג איז ניט
נאָר וואָס עס „באַפרײַט“ פאַרן אינדוסטריעלן קאַפּיטאַל אַרבעטער,

---

* ק. מ א ר ק ס, קאַפּיטאַל, ב. III, ז. 703, 1936 י. — ר ע ד.

זייערע לעבנס־מיטלען, זייערע ארבעטס־געצייג, נאָר עס שאפט אויך דעם איבערלעבן מארק" („קאפיטאל", I 2, 778 *). די פאראָרעמונג און רואינירונג פון דער דאָרפישער באפעלקערונג, ווידער, שפילט די ראָליע פון שאפן די רעזערוו־ארמיי ארבעטער פארן קאפיטאל. אין יעדן קאפיטאליסטישן לאנד „געפינט זיך דעריבער שטענדיק א טייל דאָרפישע באפעלקערונג אין אן איבערגאנג־צושטאנד צו פארוואנדלט ווערן אין שטאָטישער באפעלקערונג אָדער מאנופאקטור־באפעלקערונג (וואָס פארנעמט זיך ניט מיט ערד־ארבעט). אָט דער קוואל פון רעלאטיווער איבערבאפעלקערונג שטראָמט שטענדיק... דער דאָרפישער ארבעטער ווערט אראָפגעדריקט צום נידעריקסטן ניוואָ פון ארבעטס־לוין, און ער שטייט שטענדיק מיט איין פוס אינעם זומפ פון פאופעריזם" („קאפיטאל", I 2, 668 **). דעם פויערס פריוואט־אייגנטום אויף דער ערד, וואָס ער באארבעט, איז דער יסוד פון דער קליין־פראָדוקציע און דער באדינג פאר איר אויפבלי, פאר דעם, אז זי זאָל באקומען א קלאסישע פאָרם. די דאָזיקע קליין־פראָדוקציע שטימט אָבער בלויז מיט שמאָלע פרימיטיווע ראמען פון דער פראָדוקציע און פון דער געזעלשאפט. ביים קאפיטאליזם „שיידט זיך די עקספּלואטאציע פון די פויערים אונטער פון דער עקספּלואטאציע פונעם אינדוסטריעלן פראָלעטאריאט נאָר לויט דער פאָרם. דער עקספּלואטאטאָר איז דער זעלבער — דער קאפיטאל. די איינצלנע קאפיטאליסטן עקספּלואטירן די איינצלנע פויערים דורך די היפּאָטעקעס און דער וואוכעריי; דער קלאס קאפיטאליסטן עקספּלואטירט דעם קלאס פויערים דורך די מלוכה־שטייערן" („די קלאסן־קאמפן אין פראנקרייך"). „דעם פויערס פארצעלע (קליינער ערד־חלק) איז נאָר א געלעגנהייט, וואָס גיט דעם קאפיטאליסט די מעגלעכקייט ארויסצופּאָמפּען פון דער ערד ריוח, פראָצענט און רענטע און צו לאָזן דעם ערד־ארבעטער גופא ארויסצובאקומען זיין ארבעט־לוין, ווי אים געפעלט". געוויינלעך גיט דער פויער אָפּ אפילו דער קאפיטאליסטישער געזעלשאפט, דה. דעם קלאס קאפיטאליסטן, א טייל פונעם ארבעט־לוין, אראָפּלאָזנדיק זיך „ביזן ניוואָ פונעם אירלענדישן ארענדאטאָר — כלומרשט אלס פריוואט־אייגנטימער" („די קלאסן־קאמפן אין

* ק מ א ר ק ס, קאפיטאל, ב. I, ז. 642, 1936 י. — ר ע ד.
** ד אָ ר ט, ז. 549. — ר ע ד.

פּראַנקרײַך"). אין וואָס באַשטייט „איינע פון די סיבות פון דעם, וואָס
אין די לענדער, וואו עס פּרעוואַלירט דער דריבנער פּויערשער ערד־באַ־
זיץ, שטייט די פּרײַז אויף תבואה נידעריקער, איידער אין די לענדער מיט
א קאַפּיטאַליסטישן פּראָדוציר־אופן"? („קאַפּיטאַל", III$_2$, 340 *).
דערין, וואָס דער פּויער גיט אָפּ דער געזעלשאַפט (דה. דעם קלאַס
קאַפּיטאַליסטן) אומזיסט א טייל פונעם מער־פּראָדוקט. „אַזאַ נידע־
ריקע פּרײַז (פון תבואה און אנדערע לאַנדווירטשאַפטלעכע פּראָ־
דוקטן) איז, אלזאָ, א רעזולטאַט פון דער אָרעמקײַט פון די פּראָ־דו־
צירער און איז בשום־אופן ניט קיין רעזולטאַט פון דער פּראָדוקטיוו־
קײַט פון זייער אַרבעט" („קאַפּיטאַל", III$_2$, 340). דאָס דריבנע
ערד־אייגנטום, די נאָרמאַלע פאָרם פון דער קליין־פּראָדוקציע, דע־
גראַדירט, ווערט פאַרניכטעט, גייט אונטער בײַם קאַפּיטאַליזם.
„לויט זײַן מהות שליסט דאָס דריבנע ערד־אייגנטום אויס: די אַנט־
וויקלונג פון די געזעלשאַפטלעכע פּראָדוקטיוו־קרעפטן פון דער אַר־
בעט, די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט־פאָרמען, די געזעלשאַפטלעכע קאָנ־
צענטראַציע פון די קאַפּיטאַלן, פיצוכט אין א גרויסן פאַרנעם, די אַלץ
גרעסערע און גרעסערע אָנווענדונג פון דער וויסנשאַפט. די וואוכערײַ
און די שטײַערן־סיסטעם פירן אומפאַרמײַדלעך אומעטום צו זײַן
פאַראָרעמונג. דאָס פאַרטאָן דעם קאַפּיטאַל אויף קויפן ערד נעמט
אָפּ דעם זעלבן קאַפּיטאַל פון פאַרטאָן אים אויף צו קולטיווירן די
ערד. אומענדלעכע צעברעקלונג פון די פּראָדוציר־מיטלען און אָפּגע־
זונדערטקײַט פון די פּראָדוצירער גופא". (די קאָאָפּעראַציעס, דה. די
געזעלשאַפטן פון קליין־פּויערים, וואָס שפּילן א העכסט פּראָגרעסיווע
בורזשואַזע ראָליע, שוואַכן בלויז אָפּ די דאָזיקע טענדענץ, זיי פאַר־
ניכטן זי אָבער ניט; מען דאַרף אויך ניט פאַרגעסן, אַז די דאָזיקע
קאָאָפּעראַציעס גיבן א סך די פאַרמעגלעכע פּויערים און זייער
ווייניק, כמעט גאָרניט, דער מאַסע אָרעמשאַפט, און חוץ דעם ווערן די
געזעלשאַפטן אליין עקספּלואַטאַטאָרן פון לוין־אַרבעט.) „אומגעהייערע
פאַרשווענדונג פון מענטשלעכער קראַפט. אַלץ גרעסערע און גרעסערע
פאַרערגערונג פון די פּראָדוציר־באַדינגונגען און פאַרטײַערונג פון די
פּראָדוציר־מיטלען — איז א געזעץ פון פאַרצעלישן אייגנטום (קליין־
אייגנטום)" **. אויך אין דער ערד־אַרבעט, פונקט ווי אין דער

---

* ק. מאַרקס, קאַפּיטאַל, ב. III, ז. 710, 1936 י. — רעד.
** דאָרט, ז. 711. — רעד.

אינדוסטריע, ענדערט דער קאַפּיטאַליזם דעם פּראָדוציר־פּראָצעס בלויז פאַר דער פּרײַז פון דער „מאַרטירעלאָגיע פון די פּראָדוצירער״*. „דאָס, וואָס די דאָרפישע אַרבעטער זײַנען צעוואָרפן איף גרויסע שטחים, נעמט אָפּ זייער ווידערשטאַנד־קראַפט, בעת די קאָנצענטראַציע פון די שטאָטישע אַרבעטער פאַרגרעסערט די דאָזיקע קראַפט. אין דער מאָדערנער, קאַפּיטאַליסטישער, ערד־אַרבעט, פּונקט ווי אין דער מאָדערנער אינדוסטריע, ווערט די העכערונג פון דער פּראָדוקטיוו־קראַפט פון דער אַרבעט און די גרעסערע באַוועגלעכקײַט אירע געקויפט פאַר דער פּרײַז פון דער רואינירונג און אויסצערונג פון דער אַרבעטס־קראַפט גופא. אַ חוץ דעם איז יעדער פּראָגרעס פון דער קאַפּיטאַליסטישער ערד-אַרבעט ניט נאָר אַ פּראָגרעס אין דער קונסט צו באַרויבן דעם אַרבעטער, נאָר אויך אין דער קונסט צו באַרויבן דעם באָדן... די קאַפּיטאַליסטישע פּראָדוקציע אַנטוויקלט, הייסט עס, די טעכניק און די קאָמבינאַציע פונעם געזעלשאַפטלעכן פּראָדוציר־פּראָצעס בלויז אויף אַזאַ אופן, אַז זי רײַסט אונטער גלײַכצײַטיק די קוואַלן פון יעדן רײַכטום: די ערד און דעם אַרבעטער״ („קאַפּיטאַל״, I, סוף פון 13־טן קאַפּיטל).

דער סאָציאַליזם

פונעם פריִער געזאָגטן איז צו זען, אַז דער טעזיס וועגן דעם, אַז די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט מוז אומפאַרמײַדלעך פאַרוואַנדלט ווערן אין אַ סאָציאַליסטישער געזעלשאַפט, פירט מאַרקס אַרויס אינגאַנצן און אויסשליסלעך פונעם עקאָנאָמישן באַוועגונג־געזעץ פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט. די פאַרגעזעלשאַפטלעכונג פון דער אַרבעט, וואָס גייט אין טויזנטער פאָרמען אַלץ גיכער און גיכער פאָרויס און וואָס אין משך פונעם האַלבן יאָרהונדערט, וואָס איז אַוועק זינט מאַרקס׳ טויט, באַקומט זי אַ באַזונדערס בולטן אויסדרוק אינעם וואוקס פון דער גרויס־פּראָדוקציע, פון די קאַרטעלן, סינדיקאַטן און טרעסטן פון די קאַפּיטאַליסטן, ווי אויך אין דעם גיגאַנטישן אָנוואוקס פון דער גרייס און מאַכט פונעם פינאַנץ־קאַפּיטאַל, — אָט דאָס איז דער הויפּט־מאַטעריעלער יסוד פאַרן

* ק. מאַרקס, קאַפּיטאַל, ב. I, ז. 420, 1936 י. — רעד.

אומפארמײַדלעכן אָנקום פון סאָציאַליזם. די אינטעלעקטועלע און די
מאָראַלישע טרײַב־קראַפט, דער פיזישער אויספירער פון אָט דער
פארוואנדלונג איז דער פראָלעטאריאט, וועלכן דער קאפּיטאליזם
אליין דערציט. אויסדריקנדיק זיך אין פארשיידענע און אלץ אײַנ־
האלטרײַכערע פאָרמען, ווערט זײַן קאמף קעגן דער בורזשואזיע אומ־
פארמײַדלעך א פּאָליטישער קאמף, אזא, וואָס איז געווענדט דערצו,
אז דער פּראָלעטאריאט זאָל דעראָבערן די פּאָליטישע מאכט (די
„דיקטאטור פונעם פּראָלעטאריאט”). די פארגעזעלשאפטלעכונג פון
דער פּראָדוקציע קאָן נישט ניט ברענגען צום אריבערגאנג פון די
פּראָדוציר־מיטלען אין אייגנטום פון דער געזעלשאפט, צום „עקספּראָ־
פּריאירן די עקספּראָפּריאטאָרן”. די קאָלאָסאלע העכערונג פון דער
ארבעט־פּראָדוקטיווקייט, די פארקירצונג פון ארבעט־טאָג, דאָס פאר־
בײַטן די רעשטן, די רואינען פון דער קליינער, פּרימיטיווער, צע־
דרויבלטער פּראָדוקציע אויף קאָלעקטיווער פארפולקומטער ארבעט—
אָט דאָס זײַנען די דירעקטע פאָלגן פון אזא איבערגאנג. דער קאַ־
פּיטאליזם צערײַסט ענדגילטיק די פארבינדונג צווישן דער ערד־אר־
בעט און דער אינדוסטריע, אין דער זעלבער צײַט גרייט ער אָבער
דורך זײַן העכסטער אנטוויקלונג נײַע עלעמענטן פאר דער דאָזיקער
פארבינדונג, פאר דער פאראייניקונג פון דער אינדוסטריע מיט דער
ערד־ארבעט אויפן גרונט פון באוואוסטזיניקן אָנווענדן די וויסנשאפט
און פון קאָמבינירן די קאָלעקטיווע ארבעט, אויפן גרונט פון א נײַעם
פאנאנדערזעצן די מענטשהייט (ווען עס וועט ווערן פארניכטעט סײַ
די דאָרפישע פארוואָרפנקייט, אָפּגעריסנקייט פון דער וועלט, פאר־
ווילדעוועטקייט, סײַ די קעגן־נאטירלעכע קאָנצענטרירונג פון גיגאנטי־
שע מאסן אין די גרויסע שטעט). די נײַע פאָרם פון דער פאמיליע,
די נײַע באדינגונגען אין דער לאגע פון דער פרוי און אין דער דער־
ציאונג פון די אונטערוואקסנדיקע דורות ווערן צוגעגרייט דורך די
העכסטע פאָרמען פונעם מאָדערנעם קאפּיטאליזם: די פרויען און
קינדער־ארבעט, די צעפאלונג פון דער פּאטריארכאלער פאמיליע
דורכן קאפּיטאליזם באקומען אין דער מאָדערנער געזעלשאפט אומ־
פארמײַדלעך די סאמע שוידערלעכע, קאטאסטראָפאלע און עקלהאפטע
פאָרמען. און פונדעסטוועגן „איז די גרויס־אינדוסטריע, דערמיט,
וואָס זי גיט די פרויען, יוגנטלעכע און קינדער פוןביידע געשלעכטן
אן אנטשיידנדיקע ראָליע אינעם געזעלשאפטלעך־אָרגאניזירטן פּראָ־

דוציר-פּראָצעס, אויסער דער ספּערע פונעם היימישן שטייגער, שאפט זי דעם עקאָנאָמישן יסוד פאר א העכערער פאָרם פון דער פאמיליע און פון דער באציאונג צווישן די געשלעכטן. פארשטייט זיך, ס'איז פּונקט אזא אבסורד צו האלטן פאר אבסאָלוט די קריסטלעך-גערמאנישע פאָרם פון פאמיליע, ווי די אלט-רוימישע פאָרם אָדער די אלט-גריכישע אָדער די מזרחדיקע, וואָס בילדן, אגב, אין פארבינדונג איינס מיט דער אנדערער איין היסטאָרישע אנטוויקלונגס-ריי. ס'איז קלאָר, אז דאָס בילדן א קאָמבינירטן ארבעטס-פּערסאָנאל פון מענטשן פון ביידע געשלעכטן און פון פארשיידענעם עלטער, וואָס אין דער סטיכישער, ברוטאלער, קאפּיטאליסטישער פאָרם זײַנער, ווען דער ארבעטער עקזיסטירט צוליבן פּראָדוציר-פּראָצעס, און ניט דער פּראָדוציר-פּראָצעס צוליבן ארבעטער, איז עס א פארפּעסטעטער קוואל פון פארדארבונג און שקלאפערײַ, — מוז זיך בײַ אנטשפּרעכיקע באדינגונגען, פארקערט, אומפארמײַדלעך פארוואנדלען אין א קוואל פון הומאנער אנטוויקלונג" („קאפּיטאל", I, סוף פונעם 13-טן קאפּיטל).

די פאבריק-סיסטעם באווײַזט אונדז „די עמבריאָנען פון דער דערציאונג פון דער צוקונפט-עפּאָכע, ווען פאר אלע קינדער העכער פון א געוויסן עלטער וועט די פּראָדוקטיווע ארבעט פאראייניקט ווערן מיט אונטערריכט און גימנאסטיק ניט נאָר אלס מעטאָד צו פארמערן די געזעלשאפטלעכע פּראָדוקציע, נאָר אויך אלס איינציקן מעטאָד צו פּראָדוצירן אלזײַטיק אנטוויקלטע מענטשן" (דאָרטן). אויף דעם זעלבן היסטאָרישן באָדן, — ניט אין זין בלויז פון דערקלערן די פארגאנגענהײַט, נאָר אויך אין זין פון פאָראויסזען אָן שרעק די צוקונפט און פון דרייסטער פּראקטישער טעטיקײַט, וואָס איז געווענדט צו פארווירקלעכן זי, — שטעלט מארקס' סאָציאליזם אויך די פראגן וועגן נאציאָנאליטעט און מלוכה. נאציעס זײַנען אן אומפארמײַדלעכער פּראָדוקט און אן אומפארמײַדלעכע פאָרם פון דער בורזשואזער עפּאָכע פון געזעלשאפטלעכער אנטוויקלונג. און דער ארבעטער-קלאס האָט ניט געקאָנט קרעפטיק ווערן, רײַף ווערן, אויספורעמען זיך, ניט „קאָנסטיטוירנדיק זיך זעלבסט אלס נאציע", ניט זײַענדיק „נאציאָנאל" („כאָטש אין קיין פאל ניט אין דעם זין, ווי די בורזשואזיע פארשטייט עס" *). די אנטוויקלונג פונעם קאפּיטאליזם ברעכט אָבער אלץ מער און

* ק. מארקס און פ. ענגעלס, מאניפעסט פון דער קאָמוניסטישער פּארטיי, ז. 74, מלוכה-פארלאג „דער אמת", 1940 י. — רעד.

מער די נאציאָנאַלע מחיצות, זי פאַרניכטעט די נאַציאָנאַלע אָפּגעזונדערטקייט, אויפן אָרט פון די נאַציאָנאַלע אַנטאַגאָניזמען שטעלט זי די קלאַסן-אַנטאַגאָניזמען. אין די אַנטוויקלטע קאַפּיטאַליסטישע לענדער איז עס העריבער אַן אַבסאָלוטער אמת, אַז „די אַרבעטער האָבן ניט קיין פאָטערלאַנד" און אַז די „פאַראייניקטע האַנדלונג" פון די אַרבעטער ווייניקסטנס פון די ציוויליזירטע לענדער „איז איינע פון די ערשטע באַדינגונגען פאַר דער באַפרייאונג פונעם פּראָלעטאַריאַט" („קאָמוניסטישער מאַניפעסט"). די מלוכה, אָט די אָרגאַניזירטע געוואַלט, איז אומפאַרמיידלעך אַנטשטאַנען אויף א געוויסער אַנטוויקלונגס-שטופע פון דער געזעלשאַפט, ווען די געזעלשאַפט האָט זיך צע-שפּאָלטן אויף אומקאָמפּראָמיסלעכע קלאַסן, ווען זי וואָלט ניט גע-קאָנט עקזיסטירן אָן א „מאַכט", וואָס שטייט כלומרשט איבער דער געזעלשאַפט און האָט זיך ביז א געוויסן גראַד אָפּגעזונדערט פון איר. אַנטשטייענדיק אינעווייניק אין די קלאַסן-ווידערשפּרוכן, ווערט די מלוכה „א מלוכה פון דעם שטאַרקסטן, עקאָנאָמיש הערשנדיקן קלאַס, וועלכער ווערט מיט דער הילף פון דער מלוכה אויך דער פּאָליטיש הערשנדיקער קלאַס און באַקומט אַזוי-אַרום נייע מיטלען צו אונטערטעניק מאַכן און עקספּלואַטירן דעם אונטערדריקטן קלאַס. אַזוי, אַשטייגער, איז די אַנטיקע מלוכה געווען, פריער פאַר אַלץ, א מלוכה פון שקלאַפן-באַזיצער אויף צו אונטערטעניק מאַכן די שקלאַפן, די פעאָדאַלע מלוכה — אַן אָרגאַן פונעם אַדל צו אונטערטעניק מאַכן די לייב-אייגענע פּויערים, און די מאָדערנע פאָרשטייערשאַפט-מלוכה איז א געצייג פאַר דער עקספּלואַטאַציע פון די לוין-אַרבעטער מצד די קאַפּיטאַליסטן" (ענגעלס אין דער „אַנטשטייאונג פון דער פאַמיליע, פונעם פּריוואַט-אייגנטום און פון דער מלוכה", וואו ער גיט איבער זיינע און מאַרקס' אָנשויאונגען). אפילו די סאַמע פרייע און פּראָגרעסיווע פאָרם פון דער בורזשואַזער מלוכה, די דעמאָקראַטישע רעפּובליק, באַזייטיקט כלל ניט אָט דעם פאַקט, זי ענדערט נאָר זיין פאָרם (די פאַרבינדונג פון דער רעגירונג מיט דער בירזשע, די קאָרומפּירטקייט — דירעקטע און אומדירעקטע — פון די באַאַמטע און פון דער פּרעסע אאַוו.). פירנדיק צו דער פאַרניכטונג פון די קלאַסן, פירט דער סאָציאַליזם במילא אויך צו דער פאַרניכטונג פון דער מלוכה. „דער ערשטער אַקט, — שרייבט ענגעלס אין „אַנטי-דירינג", — מיט וועלכן די מלוכה טרעט אַרויס ווירקלעך אַלס פאָר-

שטייער פון דער גאנצער געזעלשאפט — די עקספּראָפּריאציע פון די פּראָדוציר־מיטלען לטובת דער גאנצער געזעלשאפט, — וועט גלייכצייטיק זיין איר לעצטער זעלבשטענדיקער אקט אלס מלוכה. דאָס אריינמישן זיך פון דער מלוכה־מאכט אין די געזעלשאפטלעכע פארהעלטענישן וועט ווערן איבעריק אויף איין געביט נאָכן אנדערן און וועט אויפהערן פון זיך אליין. אָנשטאָט דאָס רעגירן איבער מענטשן וועט קומען דאָס פארוואלטן מיט זאכן און דאָס רעגולירן דעם פּראָדוציר־פּראָצעס. די מלוכה וועט ניט „אָפּגעשאפט" ווערן, זי וועט „אָפּשטארבן"". „די געזעלשאפט, וואָס אָרגאניזירט די פּראָדוקציע אויפן גרונט פון פרייע און גלייכע אסאָציאציעס פון פּראָדוצירער, וועט אוועקשטעלן די מלוכה־מאַשין דאָרטן, וואו עס וועט דאן זיין פאר איר דאָס אָרט: אין מוזיי פון אלטערטימלעכע חפצים, לעבן דער שפּינראָד און דער בראָנזענער האק" (ענגעלס אין דער „אנטשטייאונג פון דער פאמיליע, פונעם פריוואט־אייגנטום און פון דער מלוכה").

צולעצט, אין דער פראגע וועגן דער באציאונג פון מארקס' סאָציאליזם צום קליין־פּויערטום, וואָס וועט בלייבן אין דער עפּאָכע פון עקספּראָפּריאירן די עקספּראָפּריאטאָרן, דארף מען אָנווייזן אויף ענגעלסעס א דערקלערונג, וואָס דריקט אויס מארקס' געדאנקען: „ווען מיר וועלן נעמען די מלוכה־מאכט, וועלן מיר אפילו ניט טראכטן וועגן עקספּראָפּריאירן מיט געוואלט די קליין־פּויערים (אלץ־איינס, צי מיט קאָמפּענסאציע אָדער אָן קאָמפּענסאציע), ווי מיר וועלן דאָס געצוואונגען זיין צו טאָן מיט די גרויסע ערד־באזיצער. אונדזער אויפגאבע בנוגע די קליין־פּויערים וועט באשטיין פריער פאר אלץ דערין, אז מיר זאָלן זייער פריוואטע פּראָדוקציע און פריוואט־אייגנטום אריבערפירן אין א געמיינשאפטלעכס, אָבער ניט מיט געוואלט, נאָר דורך ביישפּיל און דורך געבן צוליב דעם צוועק געזעלשאפטלעכע הילף. און דעמלט וועלן מיר, פארשטייט זיך, האָבן גענוג מיטלען צו דערווייזן דעם פּויער אלע מעלות פון אזא אריבערגאנג, — מעלות, וואָס מען דארף זיי אים דערקלערן שוין איצט" (ענגעלס: „צו דער אגראר־פראגע אין מערב", אלעקסייעוועס אויסגאבע, ז. 17. די רוסישע איבערזעצונג איז מיט גרייזן. דער אָריגינאל אין דער „Neue Zeit").

די טאקטיק פונעם קלאסן־קאמף
פונעם פראָלעטאריאט

קלאָר געמאכט נאָך אין די יאָרן 1844—1845 איינעם פון די גרונט־חסרונות פונעם אלטן מאטעריאליזם, דעם חסרון, וועלכער באשטייט דערין, וואָס דער אלטער מאטעריאליזם האָט ניט געקענט פארשטיין די באדינגונגען און אפשאצן די באדייטונג פון דער רעוואָלוציאָנערער פראקטישער טעטיקייט*, האט מארקס אין משך פון זיין גאנצן לעבן, באגלייך מיט די טעאָרעטישע ארבעטן, שטענדיק אָפּגעגעבן גרויס אויפמערקזאמקייט די פראגן פון דער טאקטיק פונעם קלאסן־קאמף פון פראָלעטאריאט. א קאָלאָסאלן מאטעריאל גיבן אין דער הינזיכט אלע ווערק מארקס' און באזונדערס זיין פירבענדיקע קאָרעספּאנדענץ מיט ענגעלסן, וואָס איז ארויסגעגעבן געוואָרן אין 1913 יאָר. דער דאָזיקער מאטעריאל איז נאָך ווייט ניט צונויפגעזאמלט, ניט צונויפגענומען אינאיינעם, ניט דערלערנט און ניט פאנאנדערגעארבעט. דעריבער מוזן מיר זיך דאָ באגרענעצן בלויז מיט די סאמע אלגעמיינע און קורצע באמערקונגען, באטאנענדיק, אז אָן דער דאזיקער זייט פונעם מאטעריאליזם האט מארקס אים מיט רעכט געהאלטן פאר א האלביקן, איינזייטיקן, לעבנסלאָזן. די גרונט־אויפגאבע פון דער טאקטיק פונעם פראָלעטאריאט האָט מארקס באשטימט אין שטרענגן הסכם מיט אלע הנחות פון זיין מאטעריאליסטיש־דיאלעקטישער וועלט־אָנשויאונג. בלויז דער אָביעקטיווער דיסקאַנט פונעם גאנצן קאָמפּלעקס קעגנזייטיקע פארהעלטענישן פון אלע קלאסן פון דער געגעבענער געזעלשאפט אָן אויסנאם און, דאָס הייסט, אויך דער דיסקאַנט פון דער אָביעקטיווער אנטוויקלונגס־שטופע פון דער דאָזיקער געזעלשאפט און דער דיסקאַנט פון די קעגנזייטיקע פארהעלטענישן צווישן איר און די אנדערע געזעלשאפטן קאָן דינען אלס באזיס פאר א ריכטיקער טאקטיק פון דעם פאראויסשטייענדיקן קלאס. דערביי ווערן אלע קלאסן און אלע לענדער באטראכט ניט אין זייער סטאטיק, נאָר אין זייער דינאמיק, ד.ה. ניט אין אומבאוועגלעכן צושטאנד, נאָר אין באוועגונג

* זע „מארקס' טעזיסן וועגן פייערבאכן”, ק. מ א ר ק ס און פ. ע נ ג ע ל ס, ווערק, ב. IV, ז. 589 — 591. — ר ע ד.

(וואָס אירע געזעצן דרינגען ארויס פון די עקאָנאָמישע עקזיסטענץ־באדינגונגען פון יעדן קלאַס). די באַוועגונג ווידער ווערט באטראכט ניט נאָר פון שטאנדפונקט פון דער פארגאנגענהייט, נאָר אויך פון שטאנדפונקט פון דער צוקונפט און דערביי ניט אין דער וואולגאַרער אויפפאסונג פון די „עוואָלוציאָניסטן“, וואָס זעען נאָר לאנגזאמע פארענדערונגען, נאָר דיאלעקטיש: „20 יאָר זיינען גלייך צו איין טאָג אין די גרויסע היסטאָרישע אנטוויקלונגען, — האָט מארקס געשריבן צו ענגעלסן, — כאָטש שפעטער קאָנען אָנקומען אזוינע טעג, וואָס יעדער איינער פון זיי קאָנצענטרירט אין זיך 20 יאָר“ (ב. III, ז. 172, „קאָרעספּאָנדענץ“). אויף יעדער אנטוויקלונגס־שטופע, אין יעדן מאָמענט דארף די טאקטיק פונעם פראָלעטאריאט נעמען אין אכט די דאָזיקע אָביעקטיוו אומפארמיידלעכע דיאלעקטיק פון דער מענטשלעכער געשיכטע, אויסנוצנדיק, פון איין זייט, די עפּאָכעס פון פּאָליטישן שטילשטאנד אָדער פון אויסערסט לאנגזאַמער, אזוי־גערופענער „פרידלעכער“ אנטוויקלונג, כדי צו אנטוויקלען דעם באוואוסטזיין, די קראפט און די קאמפס־פעיקייט פון דעם פאָר־געשריטענעם קלאַס, און, פון דער אנדערער זייט, פירנדיק די גאנצע ארבעט פון דעם דאָזיקן אויסנוצן אין דער ריכטונג צום „ענד־ציל“ פון דער באוועגונג פונעם געגעבענעם קלאַס און פון שאפן אין אים די פעיקייט צו לייזן פראקטיש די גרויסע אויפגאבן אין די גרויסע טעג, „וואָס קאָנצענטרירן אין זיך צו 20 יאָר“. צוויי געדאנקען מארקס' זיינען באזונדערס וויכטיק אין דער געגעבענער פראגע, — איינער פון דעם „דלות פון דער פילאָסאָפיע“ מכוח דעם עקאָנאָמישן קאמף און די עקאָנאָמישע אָרגאניזאציעס פונעם פראָלעטאריאט, דער צווייטער — פונעם „קאָמוניסטישן מאניפעסט“ מכוח די פּאָליטישע אויפגאבן פונעם פראָלעטאריאט. דער ערשטער געדאנק: „די גרויס־אינדוסטריע זאמלט צונויף אין איין אָרט א מאסע צווישן זיך אומ־באקאנטע מענטשן. די קאָנקורענץ צעשיידט זייערע אינטערעסן. אָבער דאָס אָפּהיטן דעם ארבעט־לוין, דער דאָזיקער געמיינזאמער אינטערעס בנוגע צו זייער בעל־הבית, פאראייניקט זיי מיט איין אלגעמיינער אידיי פון ווידערשטאנד, פון קאָאליציע... די קאָאליציעס, וואָס זיינען צוערשט איזאָלירט, פאָרמירן זיך אין גרופּעס, און דאָס אָפּהיטן זייערע פאראייניגען קעגן דעם שטענדיק פאראייניקטן קאפּי־טאל ווערט פאר די ארבעטער מער נייטיק, איידער דאָס אָפּהיטן דעם

אַרבעטס־לוין... אין דעם האָזיקן קאַמף, — וואָס איז אַן אמתער בירי
גער־קריג, — פאַראייניקן זיך און אַנטוויקלען זיך אַלע עלעמענטן
פאַר דער קומענדיקער שלאַכט. ווען די קאָאַליציע דערגייט צו דעם דאָ־
זיקן פונקט, נעמט זי אָן אַ פּאָליטישן כאַראַקטער״. דאָ האָבן
מיר די פּראָגראַם און די טאַקטיק פונעם עקאָנאָמישן קאַמף און
פון דער פּראָפעסיאָנעלער באַוועגונג אויף עטלעכע צענדליק יאָר,
פאַר דער גאַנצער לאַנגער עפּאָכע פון צוגרייטן די כוחות פונעם
פּראָלעטאַריאַט „פאַר דער קומענדיקער שלאַכט״. דערצו דאַרף מען
נאָך נעמען מאַרקס׳ און ענגעלסעס פילצאָליקע אָנווייזונגען אויפן
ביישפיל פון דער ענגלישער אַרבעטער־באַוועגונג, ווי אַזוי דער אינ־
דוסטריעלער „אויפבלי״ רופט אַרויס פּרוּוון צו „קויפן די אַרבעי
טער״ (I, 136, „קאָרעספּאָנדענץ מיט ענגעלסן״), אָפּצווענדן זיי
פון קאַמף, ווי אַזוי אָט דער אויפבלי „דעמאָראַליזירט די אַרבעטער״
בכלל (II, 218), ווי אַזוי דער ענגלישער פּראָלעטאַריאַט „ווערט פאַר־
בורזשואַזעוועט״ — „די סאַמע בורזשואַזע פון אַלע נאַציעס״ (די
ענגלישע) „וויל, אַפּנים, סוף־כל־סוף דערפירן די זאַך דערצו, אַז
באַנאַנד מיט דער בורזשואַזיע זאָל זי האָבן אַ בורזשואַזע אַריסטאָ־
קראַטיע און אַ בורזשואַזן פּראָלעטאַריאַט״ (II, 290); ווי עס
פאַרשווינדט ביי אים די „רעוואָלוציאָנערע ענערגיע״ (III, 124);
ווי עס וועט אויסקומען צו וואַרטן אַ מער אָדער ווייניקער לאַנגע
צייט, ביזוואַנען „די ענגלישע אַרבעטער וועלן זיך באַפרייען פון
זייער שיינבאַרער בורזשואַזער דעמאָראַליזאַציע״ (III, 127); ווי
דער ענגלישער אַרבעטער־באַוועגונג פעלט דער „ברען פון די טשאַר־
טיסטן״ (1866; III, 305); ווי די ענגלישע אַרבעטער־פירער ווערן
געשאַפן לויטן טיפּ פון אַ מיטל־רינג „צווישן דעם ראַדיקאַלן בור־
זשואַ און דעם אַרבעטער״ (וועגן האָליאָק, IV, 209); ווי מחמת דער
מאָנאָפּאָליע פון ענגלאַנד און ביזוואַנען אָט די מאָנאָפּאָליע וועט ניט
פּלאַצן „קאָן מען גאָרנישט ניט מאַכן מיט די בריטישע אַרבעטער״
(IV, 433). די טאַקטיק פון עקאָנאָמישן קאַמף אין צוזאַמענהאַנג
מיטן אַלגעמיינעם גאַנג (און רעזולטאַט) פון דער אַרבעטער־באַ־
וועגונג ווערט דאָ באַטראַכט פון אַ מערקווירדיק ברייטן, אַלזייטיקן,
דיאַלעקטישן, אמת רעוואָלוציאָנערן שטאַנדפּונקט.

דער „קאָמוניסטישער מאַניפעסט״ האָט וועגן דער טאַקטיק פון
פּאָליטישן קאַמף אַרויסגערוקט דעם גרונט־געדאַנק פונעם מאַרקסיזם:

„די קאָמוניסטן קעמפן פאר דער דערגרייכונג פון די נאָענטסטע ציִלן און אינטערעסן פונעם ארבעטער־קלאס, אָבער אין דער איצ־טיקער באוועגונג פארטיידיקן זיי גלייכצייטיק אויך די צוקונפט פון דער באוועגונג". דעריבער האָט מארקס אין 1848 יאָר געשטיצט אין פוילן די פארטיי פון דער „אגראר־רעוואָלוציע", „די זעלבע פארטיי, וואָס האָט ארויסגערופן דעם קראָקער אויפשטאנד פון 1846 יאָר". אין דייטשלאנד האָט מארקס, אין די יאָרן 1848—1849, געשטיצט די עקסטרעמע רעוואָלוציאָנערע דעמאָקראטיע און האָט שפּעטער קיינמאָל ניט גענומען צוריק דאָס, וואָס ער האָט דעמאלט געזאָגט וועגן דער טאקטיק. די דייטשישע בורזשואזיע האָט ער באטראכט אלס אן עלעמענט, וואָס „איז פון אָנהייב אָן געווען גענייגט צו א פארראט קעגן דעם פאָלק" (בלויז א בונד מיטן פויערטום וואָלט גע־קאָנט געבן דער בורזשואזיע די פולע פארווירקלעכונג פון אירע אויפגאבן) „און צו א קאָמפּראָמיס מיט די געקרוינטע פאָרשטייער פון דער אלטער געזעלשאפט". אָט איז מארקס' סך־הכל־אנאליז פון דער קלאסן־לאגע פון דער דייטשישער בורזשואזיע אין דער עפּאָכע פון דער בורזשואז־דעמאָקראטישער רעוואָלוציע, אן אנאליז, וואָס איז אגב א מוסטער פון מאטעריאליזם, וועלכער באטראכט די גע־זעלשאפט אין באוועגונג און דערביי ניט נאָר פון דער זייט פון דער באוועגונג, וואָס איז געווענדט אויף צ ו ר י ק... „אָן גלויבן אין זיך, אָן גלויבן אין פאָלק; מורמלענדיק פאר די בני, ציטערנ־דיק פאר די אונטערשטע שיכטן;... אָנגעשראָקן פונעם וועלט־שטור־רעם; אין ערגעץ ניט מיט ענערגיע, אומעטום מיט פּלאגיאט;... אָן איניציאטיוו;... א פארשאָלטענער זקן, וואָס איז פאראורטיילט אָנצופירן אין זיינע זקנישע אינטערעסן מיטן ערשטן יוגנט־דראנג פון א יונג און געזונט פאָלק"... („נייע רייניש צייטונג" 1848 יאָר, זע „ליטעראריש ירושה", ב. III, ז. 212). אין א 20 יאָר ארום האָט מארקס אין א בריוו צו ענגעלסן (III, 224) אָנגעוויזן די סיבה, פארוואָס די רעוואָלוציע פון 1848 יאָר האָט ניט געהאט קיין דער־פאָלג, — דערפאר, ווייל די בורזשואזיע האָט געהאלטן פאר בעסער שלום צו מאכן מיט דער קנעכטשאפט, איידער צו האָבן פאר זיך אפילו נאָר די פערספּעקטיוו פון קאמף פאר פרייהייט. ווען עס האָט זיך געענדיקט די עפּאָכע פון די רעוואָלוציעס פון די יאָרן 1848—1849, איז מארקס ארויסגעטראָטן קעגן יעטווידער שפּיל אין רעוואָ־

לוציע (שאפער — ווייליך און דער קאמף קעגן זיי) און האָט גע־פאָדערט, מען זאָל קענען ארבעטן אין דער עפּאָכע פון דעם נייעם פעריאָד, וואָס גרייט כלומרשט „פרידלעך" נייע רעוואָלוציעס. אין וואָס פאר א גייסט מארקס האָט געפאָדערט צו פירן די דאָזיקע אר־בעט, — דאָס קאָן מען זען פון דער פאָלגנדיקער אָפּשאצונג, וואָס ער האָט געגעבן וועגן דער לאגע אין דייטשלאנד אין דער סאמע פינצטערער רעאקציאָנערער צייט, אין 1856 יאָר: „די גאנצע זאך וועט אין דייטשלאנד אָפּהענגיק זיין דערפון, צי עס וועט מעגלעך זיין צו שטיצן די פּראָלעטארישע רעוואָלוציע מיט א מין צווייטער אויפלאגע פון דעם פויערים־קריג" („די קאָרעספּאָנדענץ מיט ענ־געלסן", II, 108). כל־זמן די דעמאָקראטישע (בורזשואזע) רעוואָ־לוציע איז אין דייטשלאנד געווען ניט פארענדיקט, האָט מארקס גע־ווענדט די גאנצע אויפמערקזאמקייט אין דער טאקטיק פונעם סאָ־ציאַליסטישן פּראָלעטאריאט אויף אנטוויקלען די דעמאָקראטישע ענערגיע פונעם פויערטום. ער האָט געהאלטן, אז לאסאל באגייט „אָביעקטיוו א פארראט קעגן דער ארבעטער־באוועגונג לטובת פּרייסן" (III, 210), אגב, טאקע דערפאר, ווייל לאסאל האָט געקוקט אויף די גוטבאזיצער און אויפן פּרייסישן נאציאָנאליזם צווישן די פינגער. „ס'איז א נידערטרעכטיקייט", — האָט ענגעלס גע־שריבן אין 1865 יאָר, ארויסזאָגנדיק מארקסן זיינע געדאנקען מכוח זייער פאָרשטייענדיקער געמיינזאמער ארויסטרעטונג אין דער פּרע־סע, — „אָנצופאלן אין אן אגראר לאנד אין נאָמען פון די אינדוסט־ריעלע ארבעטער נאָר אויף די בורזשואזע און פארגעסן וועגן דער פּאטריארכאלער „בייטש־עקספּלואטאציע" פון די דאָרפישע ארבעטער מצד דעם פעאָדאלן אדל" (III, 217). אין פעריאָד פון די יאָרן 1864—1870, ווען עס האָט געהאלטן ביים סוף די עפּאָכע פון פארענדיקן די בורזשואז־דעמאָקראטישע רעוואָלוציע אין דייטש־לאנד, די עפּאָכע, ווען די עקספּלואטאָרישע קלאסן אין פּרייסן און עסטרייך האָבן געקעמפט פאר דעם אָדער יענעם אופן פון פארענ־דיקן די דאָזיקע רעוואָלוציע פון אויבן, האָט מארקס ניט נאָר פאראורטיילט לאסאלן, וועלכער האָט קאָקעטירט מיט ביסמארקן, נאָר ער האָט אויך פארריכט ליבקנעכטן, וועלכער איז געשטרויכלט געוואָרן אין „אויסטראָפילנטום" און גענומען פארטיידיקן דעם פּאר־טיקולאריזם; מארקס האָט געפאָדערט א רעוואָלוציאָנערע טאקטיק,

וואָס זאָל אין א גלײַכער מאָס קעמפן אָן רחמנות סײַ קעגן בױסמארקן סײַ קעגן די אוּסטראָפּילן, א טאקטיק, וואָס זאָל זיך ניט צופּאסן צום „זינגער" — צום פּרײַסישן יונקער, נאָר זאָל תיכף אָנהייבן פונסנײַ דעם רעוואָלוציאָנערן קאמף קעגן אים און אויף דעם באָדן, וואָס איז געשאפן געוואָרן דורך די פּרײַסישע מיליטערישע נצחונות („די קאָרעספּאָנדענץ מיט ענגעלסן", III, 134, 136, 147, 179, 204, 210, 215, 418, 437, 440—441). אין דער באריממטער ווענדונג פונעם אינטערנאציאָנאל פון 9 סעפּטעמבער 1870 יאָר האָט מארקס געוואָרנט דעם פראנצויזישן פּראָלעטאריאט קעגן א ניט־רעכטצײַטיקן אויפשטאנד, אָבער ווען דער דאָזיקער אויפשטאנד איז דאָך אויסגעבראָכן (1871 יאָר), האָט מארקס מיט באגײַסטערונג באגריסט די רעוואָלוציאָנערע איניציאטיוו פון די מאסן, „וואָס האָבן געשטורעמט דעם הימל" (מארקס' בריוו צו קוגעלמאנען). פון שטאנדפּונקט פון מארקס' דיאלעקטישן מאטעריאליזם איז די מפּלה פון דער רעוואָלוציאָנערער ארויסטרעטונג אין אזא סיטואציע, ווי אין א סך אנדערע סיטואציעס, געווען א קלענערע בייז אינעם אלגעמיינעם גאנג און רעזולטאט פונעם פּראָלעטארישן קאמף, איידער דאָס אָפּזאָגן זיך פון דער פארנומענער פּאָזיציע, איידער דאָס קאפּיטולירן אָן א שלאכט: אזא קאפּיטוליאציע וואָלט דעמאָראליזירט דעם פּראָלעטאריאט, וואָלט אונטערגעגראָבן זײַן פעיקײַט צום קאמף. שעצנדיק פולשטענדיק דאָס אויסנוצן די לעגאלע קאמפס־מיטלען אין עפּאָכעס פון פּאָליטישן שטילשטאנד און פון דער הערשאפט פון דער בורזשואזער לעגאלקײַט, האָט מארקס אין די יאָרן 1877—1878, נאָך דעם, ווי ס'איז ארויסגעגעבן געוואָרן דער אויסנאם־געזעץ קעגן די סאָציאליסטן, שארף פאראורטיילט מאָסטס „רעוואָלוציאָנערע פראזע", אָבער ער איז ניט ווייניקער, אויב ניט מער שארף אָנגעפאלן אויפן אָפּאָרטוניזם, וואָס האָט דעמלט באהערשט אויף א געוויסער צײַט די אָפיציעלע סאָציאל־דעמאָקראטישע פּארטיי, וועלכע האָט ניט ארויסגעוויזן גלײַך קיין שטאנדהאפטיקײַט, פעסטקײַט, רעוואָלוציאָנערישקײַט, קיין גרייטקײַט אריבערצוגיין צו אומלעגאלן קאמף אלס ענטפער אויפן אויסנאם־געזעץ („מארקס' בריוו צו ענגעלסן", IV, 397, 404, 418, 422, 424. פרג. אויך די בריוו צו זאָרגען).

פרידריך ענגעלס

א גײַסט אזא א ליכטיקער פארלאָשן,
א הארץ אזא האָט אויפגעהערט צו קלאַפּן!

דעם 5 אויגוסט לויטן נײַעם סטיל (דעם 24 יולי) 1895 יאָר איז אין לאָנדאָן געשטאָרבן פרידריך ענגעלס. נאָך זײַן פרײַנט קארל מארקס (געשטאָרבן אין 1883 יאָר), איז ענגעלס געווען דער סאמע מערקווירדיקער געלערנטער און לערער פונעם מאָדערנעם פראָלעטאַריאַט אין דער גאנצער ציוויליזירטער וועלט. פון זינט דער גורל האָט צונויפגעפירט קארל מארקסן מיט פרידריך ענגעלסן איז דאָס לעבנס־ווערק פון די בײדע פרײַנט געוואָרן זײער געמײנזאמע זאך. כדי צו פארשטײן, וואָס פרידריך ענגעלס האָט אויפגעטאָן פארן פראָלעטאַריאַט, דארף מען דעריבער קלאָר באַנעמען די באַדײַטונג פון מארקס' לערע און טעטיקײַט אין דער אנטוויקלונג פון דער מאָדערנער ארבעטער־באַוועגונג. מארקס און ענגעלס האָבן די ערשטע באַוויזן, אז דער ארבעטער־קלאַס מיט זײַנע פאָדערונגען איז א נויטווענדיקער פּראָדוקט פון דער מאָדערנער עקאָנאָמישער אָרדענונג, וואָס צוזאַמען מיט דער בורזשואַזיע שאַפט זי און אָרגאַניזירט אומפארמײַדלעך דעם פּראָלעטאַריאַט; זײ האָבן באַוויזן, אז ניט די גוט־געמײנטע פּרוּוון פון אײנצלנע נאָבעלע פּערזענלעכקײַטן, נאָר דער קלאַסן־קאַמף פונעם אָרגאַניזירטן פּראָלעטאַריאַט וועט אויסלײזן די מענטשהײַט פון די אומגליקן, וועלכע דריקן זי איצט. מארקס און ענגעלס האָבן אין זײערע וויסנשאַפטלעכע ווערק די ערשטע אויפגעקלערט, אז דער סאָציאַליזם איז ניט קײן אויסטראַכטעניש פון טרוימער, נאָר דער ענדציל און נויטווענדיקער רעזולטאַט פון דער אנטוויקלונג פון די פּראָדוקטיוו־קרעפטן אין דער מאָדערנער געזעלשאַפט. די גאַנצע געשריבענע געשיכטע ביז איצט איז געווען א געשיכטע פון קלאַסן־קאַמף, אַן אומבײַט פון דער הערשאַפט און פון די נצחו־

נות פון איינע געזעלשאפטלעכע קלאסן איבער די אנדערע. און דאָס וועט דויערן אזוי לאנג, ביז עס וועלן ניט פארשווינדן די יסודות פונעם קלאסן־קאמף און פון דער קלאסן־הערשאפט — דאָס פריי־וואט־אייגנטום און די אנארכישע געזעלשאפטלעכע פּראָדוקציע. די אינטערעסן פונעם פּראָלעטאריאט פאָדערן, אז די דאָזיקע יסודות זאָלן פארניכטעט ווערן, און דעריבער דארף קעגן זיי געווענדט ווערן דער באוואוסטזיניקער קלאסן-קאמף פון די אָרגאניזירטע ארבעטער. און יעטווידער קלאסן־קאמף איז א קאמף א פּאָליטישער.

די דאָזיקע אָנשויאונגען פון מארקסן און ענגעלסן זיינען איצט געוואָרן דאָס אייגנס פונעם גאנצן פאר זיין באפרייאונג קעמפנדיקן פּראָלעטאריאט, אָבער ווען די צוויי פריינט האָבן אין די 40־ער יאָרן זיך באטייליקט אין דער סאָציאליסטישער ליטעראטור און אין די געזעלשאפטלעכע באוועגונגען פון זייער צייט, זיינען אזוינע אָנ־שויאונגען געווען אבסאָלוט א נייס. דעמאלט זיינען געווען א סך טאַ־לאנטפולע און טאלאנטלאָזע, ערלעכע און ניט־ערלעכע מענטשן, וואָס האָבן זיך ארייַנגעטאָן אינעם קאמף פאר פּאָליטישער פרייהייט, אינעם קאמף קעגן דער זעלבסט־הערשונג פון די קיסרים, פון דער פּאָליציי און פון די גלחים, זיי האָבן אָבער ניט געזען די קעגנזעצ־לעכקייט צווישן די אינטערעסן פון דער בורזשואזיע און פון דעם פּראָלעטאריאט. די דאָזיקע מענטשן האָבן גאָר ניט דערלאָזט אפילו דעם געדאנק, אז די ארבעטער זאָלן ארויסטרעטן אלס זעלבשטענדיקע געזעלשאפטלעכע קראפט. פון דער אנדערער זייט, זיינען געווען א סך טרוימער, צומאָל געניאלע, וואָס האָבן געמיינט, אז מען דארף נאָר איבערצייגן די רעגירער און הערשנדיקע קלאסן דעריז, אז די מאָ־דערנע געזעלשאפטלעכע אָרדענונג איז ניט קיין יושרדיקע, און עס וועט שוין דעמאלט לייכט זיין איינצופירן אויף דער וועלט שלום און גליק פאר אלעמען. זיי האָבן געטרוימט צו דערגרייכן סאָציאליזם אָן קאמף. און צולעצט, כמעט אלע דעמאלטיקע סאָציאליסטן און בכלל די פריינט פונעם ארבעטער־קלאס האָבן געקוקט אויפן פּראָ־לעטאריאט בלויז ווי אויף א מכה, זיי האָבן מיט שוידער געקוקט, ווי צוזאמען מיטן וואוקס פון דער אינדוסטריע וואקסט אויך די דאָזי־קע מכה. דעריבער האָבן זיי אלע געטראכט וועגן דעם, ווי אזוי אָפּצושטעלן די אנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע און פונעם פּראָ־לעטאריאט, ווי אזוי אָפּצושטעלן די „ראָד פון דער געשיכטע“.

להיפוך צו דער אַלגעמײנער שרעק פֿאַר דער אַנטוויקלונג פונעם פּראָלעטאַריאַט, האָבן מאַרקס און ענגעלס אַלע זײערע האָפֿענונגען געלײגט אויף דעם אָנאויפהערלעכן וואוקס פון פּראָלעטאַריאַט. וואָס מער פּראָלעטאַריער, אַלץ גרעסער איז זײער קראַפט, אַלס רעוואָלוציאָנערער קלאַס, אַלץ נעענטער און וואַרשײַנלעכער איז דער סאָציאַליזם. קורץ קען מען מאַרקס' און ענגעלסעס פאַרדינסטן פאַרן אַרבעטער־קלאַס אויסדריקן אַזוי: זײ האָבן אויסגעלערנט דעם אַרבעטער־קלאַס זעלבסט־דערקענטעניש און זעלבסט־באַוואוסטזײַן, און אויפֿן אָרט פון טרוימערײַען האָבן זײ אַוועקגעשטעלט די וויסנשאַפט.

אַט פאַרוואָס ענגעלסעס נאָמען און לעבן דאַרף זײַן באַקאַנט יעדן אַרבעטער, אַט פאַרוואָס אין אונדזער זאַמל־בוך, וואָס זײַן ציל, פּונקט ווי דער ציל פון אַלע אונדזערע אויסגאַבן, איז צו וועקן דעם קלאַסן־זעלבסט־באַוואוסטזײַן בײַ די רוסישע אַרבעטער, דאַרפן מיר געבן אַ באַשרײַבונג פונעם לעבן און פון דער טעטיקײַט פון פרידריך ענגעלסן, אײנעם פון די צוויי גרויסע לערער פונעם מאָדערנעם פּראָלעטאַריאַט.

ענגעלס איז געבאָרן געוואָרן אין יאָר 1820 אין דער שטאָט באַרמען, אין דער ריין־פּראָווינץ פונעם פּרײַסישן קיניגטום. דער פאָטער זײַנער איז געווען אַ פאַבריקאַנט. אין 1838 יאָר איז ענגעלס, צוליב פאַמיליען־אָנגעלעגנהײַטן, געצוואונגען געווען, נאָך אײדער ער האָט געענדיקט די גימנאַזיע, אָנצוקומען אַלס אָנגעשטעלטער אין אײנער אַ ברעמענער האַנדלס־פירמע. דאָס פאַרנעמען זיך מיט קאָמערציע האָט ניט געשטערט ענגעלסן צו אַרבעטן איבער זײַן וויסנשאַפטלעכער און פּאָליטישער בילדונג. נאָך אַלס גימנאַזיסט האָט ער פײַנט געקריגן די זעלבסט־הערשונג און דעם ווילקיר פון די באַאַמטע. דאָס שטודירן פילאָסאָפיע האָט אים געפירט ווײַטער. אין דער דײַטשישער פילאָסאָפיע האָט דעמאָלט געהערשט העגעלס לערע, און ענגעלס איז געוואָרן זײַנער אַ נאָכפאָלגער. כאָטש העגעל אַלײן איז געווען אַן אָנהענגער פון דער זעלבסט־הערשערישער פּרײַסישער מלוכה, בײַ וועלכער ער האָט געדינט אַלס פּראָפעסאָר פונעם בערלינער אוניווערסיטעט, — איז דאָך זײַן ל ע ר ע געווען אַ רעוואָלוציאָנערע. העגעלס גלויבן אין דעם מענטשלעכן פאַרנונפט און אין די רעכט פונעם מענטשן און דער גרונט־טעזיס פון דער העגעלישער פילאָסאָפיע, אַז אין דער וועלט קומט פאָר אַ כסדרדיקער פּראָצעס פון פאַרענדערונג

און אנטוויקלונג, האָבן געבראַכט יענע שילער פונעם בערלינער פילאָסאָף, וועלכע האָבן ניט געוואָלט שלום מאַכן מיט דער ווירקלעכקייט, צום געדאַנק, אַז אויך דער קאַמף קעגן דער ווירקלעכקייט, דער קאַמף קעגן דעם עקזיסטירנדיקן שקר און הערשנדיקן בייז וואָרצלט זיך אינעם וועלט-געזעץ פון אייביקער אַנטוויקלונג. אויב אַלץ אַנטוויקלט זיך, אויב אייגענע אינסטיטוציעס ווערן פאַרביטן מיט אַנדערע, פאַר וואָס זשע וועלן עס אייביק דויערן די זעלבסט-הערשונג פונעם פרייסישן קיניג אָדער פון רוסישן קיסר, די באַרייכערונג פון א נישטיקער מינדערהייט אויפן חשבון פון דער קאָלאָסאַלער מערהייט, די הערשאַפט פון דער בורזשואַזיע איבערן פאָלק? העגעלס פילאָסאָפיע האָט געלערנט וועגן דער אַנטוויקלונג פונעם גייסט און פון אידייען, זי איז געווען אַן א י ד ע א ל י ס ט י ש ע. די אַנטוויקלונג פון דער נאַטור, פונעם מענטש און פון די מענטשלעכע, געזעלשאַפטלעכע פאַרהעלטענישן, האָט זי געהאַלטן, איז א רעזולטאַט פון דער אַנטוויקלונג פונעם גייסט. מאַרקס און ענגעלס האָבן איינגעהיט העגעלס געדאַנק-וועגן דעם אייביקן אַנטוויקלונגס-פּראָצעס*, זיי האָבן אָבער אָפּגעוואָרפן די פון פאָראויס אָנגענומענע אידעאַליסטישע אָנשויאונג; זיך געווענדט צום לעבן, האָבן זיי דערזען, אַז ניט די אַנטוויקלונג פונעם גייסט דערקלערט די אַנטוויקלונג פון דער נאַטור, נאָר פאַרקערט — דעם גייסט דאַרף מען דערקלערן פון דער נאַטור, פון דער מאַטעריע... להיפּוך צו העגעלן און אַנדערע העגעליאַנער, זיינען מאַרקס און ענגעלס געווען מאַטעריאַליסטן. א קוק געטאָן מאַטעריאַליסטיש אויף דער וועלט און אויף דער מענטשהייט, האָבן זיי דערזען, אַז פונקט ווי אין גרונט פון אַלע נאַטור-דערשיינונגען ליגן מאַטעריעלע סיבות, אַזוי ווערט אויך די אַנטוויקלונג פון דער מענטשלעכער געזעלשאַפט באַדינגט דורך דער אַנטוויקלונג פון מאַטעריעלע קרעפטן, פון די פּראָדוקטיוו-קרעפטן. פון דער אַנטוויקלונג פון די פּראָדוקטיוו-קרעפטן זיינען אָפּהענגיק די פאַרהעלטענישן, אין וועלכע די מענטשן שטעלן זיך איינער צום אַנדערן ביים פּראָדוצירן די זאַכן, וואָס זיינען נייטיק צו באַפרידיקן די מענטשלעכע באַדערפענישן. און מיט די דאָ־

* מאַרקס און ענגעלס האָבן ניט איין מאָל אָנגעוויזן, אַז אין זייער אינטעלעקטועלער אַנטוויקלונג האָבן זיי א סך צו פאַרדאַנקען די גרויסע דייטשישע פילאָסאָפן און בפרט העגעלן. „אָן דער דייטשישער פילאָסאָפיע, — זאָגט ענגעלס, — וואָלט ניט געווען אויך קיין וויסנשאַפטלעכער סאָציאַליזם". ל ע נ י נ ס אָ נ מ ע ר ק ו נ ג.

זיקע פאַרהעלטעניש. ווערן דערקלערט אַלע דערשיינונגען פונעם געזעלשאַפטלעכן לעבן, פון די מענטשלעכע שטרעבונגען, אידייען און געזעצן. די אנטוויקלונג פון די פּראָדוקטיוו־קרעפטן שאַפט די געזעל־שאַפטלעכע פאַרהעלטענישן, וועלכע באַזירן זיך אויפן פּריוואַט־אייגנטום, איצט אָבער זעען מיר, ווי די זעלביקע אנטוויקלונג פון די פּראָדוקטיוו־קרעפטן נעמט אָפּ דאָס אייגנטום ביי דער מערהייט און קאָנצענטרירט עס אין די הענט פון א נישטיקער מינדערהייט. זי פאַרניכטעט דאָס אייגנטום, דעם יסוד פון דער מאָדערנער געזעל־שאַפטלעכער אָרדענונג, זי שטרעבט אליין צו דעם זעלביקן ציל, וועלכן עס האָבן זיך געשטעלט די סאָציאַליסטן. די סאָציאַליסטן דאַרפן בלויז פאַרשטיין, וועלכע געזעלשאַפטלעכע קראַפט איז, לויט איר לאַגע אין דער מאָדערנער געזעלשאַפט, פאַראינטערעסירט צו פאַר־ווירקלעכן דעם סאָציאַליזם, און דאַרף אריינגעבן אין דער דאָזיקער קראַפט דעם באַוואוסטזיין פון אירע אינטערעסן און פון איר היסטאָ־רישער אויפגאַבע. אַזאַ קראַפט איז דער פּראָלעטאַריאַט. מיט דעם דאָזיקן קלאַס האָט זיך ענגעלס באַקאַנט אין ענגלאַנד, אינעם צענטער פון דער ענגלישער אינדוסטריע, אין מאַנטשעסטער, וואוהין ער האָט זיך אריבערגעקליבן אין 1842 יאָר און איז דאָרט אָנגעקומען אויף א שטעלע אין א האַנדלס־פירמע, אין וועלכער דער פאָטער זיינער איז געווען איינער פון די קאָמפּאַניאָנען. ענגעלס איז דאָ נישט נאָר געזעסן אין דער פאַבריק־קאָנטאָר, — ער פלעגט גיין איבער די שמוציקע קוואַרטאַלן, וואו עס האָבן ענגשאַפט געוואוינט די אַרבעטער, ער האָט אליין מיט זיינע אייגענע אויגן צוגעזען זייער דלות אוןליידן. ער האָט זיך אָבער נישט באַפרידיקט מיט די אייגענע באַאָבאַכטונגען, ער האָט איבערגעלייענט אַלץ, וואָס מען האָט אויסגעפונען ביז אים וועגן דער לאַגע פונעם ענגלישן אַרבעטער־קלאַס. ער האָט גרינטלעך שטודירט אַלע אָפיציעלע דאָקומענטן, וואָס זיינען אים געווען צו־טריטלעך. דער רעזולטאַט פון די דאָזיקע שטודיומס און באַאָבאַכ־טונגען איז געווען דער בוך: „די לאַגע פונעם אַרבעטער־קלאַס אין ענגלאַנד" *, וואָס איז דערשינען אין 1845 יאָר. מיר האָבן שוין אויבן דערמאָנט, אין וואָס עס באַשטייט ענגעלסעס הויפּט־פאַרדינסט, אַלס אויטאָר פון דער „לאַגע פונעם אַרבעטער־קלאַס אין ענגלאַנד".

---

* ק. מאַרקס און פ. ענגעלס, ווערק, ב. III, ז. 293 — 573. — רעד.

אויך ביז ענגעלסן האָבן ווייער א סאך שרייבער געשילדערט די לײדן פונעם פּראָלעטאַריאַט און אָנגעוויזן אויף דער נייטיקייט אים צו העלפן. ענגעלס האָט ד ע ר ע ר ש ט ע ר געזאָגט, אַז דער פּראָלעטאַריאַט איז נ י ט נ א ר א לײדנדיקער קלאַס; אַז גראָד אָט די שענדלעכע עקאָנאָמישע לאַגע, אין וועלכער דער פּראָלעטאַריאַט געפינט זיך, שטויסט אים כסדר פאָראויס און צווינגט אים צו קעמפן פאַר זיין ענדגילטיקער באַפרייאונג. און דער קעמפנדיקער פּראָלעטאַריאַט וו ע ט א ל י י ן זיך ה ע ל פ ן. די פּאָליטישע באַוועגונג פונעם אַרבעטער-קלאַס וועט אומפאַרמיידלעך ברענגען די אַרבעטער צום באַוואוסטזיין, אַז מחוץ דעם סאָציאַליזם איז פאַר זיי קיין אויסוועג ניטאָ. פון דער אַנדערער זייט, וועט דער סאָציאַליזם ערשט דעמלט זיין א קראַפט, ווען ער וועט ווערן דער ציל פונעם פּ אָ ל י ט י ש ן קאַמף פונעם אַרבעטער-ק ל א ס. אָט דאָס זיינען די גרונט-געדאַנקען פון ענגעלסעס בוך וועגן דער לאַגע פונעם אַרבעטער-קלאַס אין ענגלאַנד, געדאַנקען, וועלכע זיינען איצט דאָס אייגנס פונעם גאַנצן דענקענדיקן און קעמפנדיקן פּראָלעטאַריאַט, אָבער דעמלט זיינען זיי געווען אַבסאָלוט ניי. די דאָזיקע געדאַנקען זיינען אַרויסגעזאָגט געוואָרן אין א בוך, וואָס איז אָנגעשריבן זייער אינטערעסאַנט, פול מיט די סאַמע רעאַלע און דערשיטערנדיקע בילדער פון די לײדן פונעם ענגלישן אַרבעטער-קלאַס. דער דאָזיקער בוך איז א שרעקלעכע באַשולדיקונג קעגן דעם קאַפּיטאַליזם און קעגן דער בורזשואַזיע. דער איינדרוק, וואָס דער בוך האָט געמאַכט, איז געווען זייער גרויס. אויף ענגעלסעס בוך האָט מען אומעטום גענומען זיך פאַררופן, ווי אויפן בעסטן בילד פון דער לאַגע פונעם מאָדערנעם פּראָלעטאַריאַט. און ווירקלעך, ניט ביזן 1845 יאָר, ניט שפּעטער איז ניט דערשינען קיין איין בוך, וואָס זאָל אַזוי בולט און אמתדיק שילדערן די לײדן פון אַרבעטער-קלאַס.

א סאָציאַליסט איז ענגעלס געוואָרן ערשט אין ענגלאַנד. אין מאַנטשעסטער האָט ער אָנגעקניפּט פאַרבינדונגען מיט די טוער פון דער דעמאָלטיקער ענגלישער אַרבעטער-באַוועגונג און האָט גענומען שרייבן אין די ענגלישע סאָציאַליסטישע אויסגאַבן. אין יאָר 1844, אומקערנדיק זיך קיין דייטשלאַנד, האָט ער אונטערוועגס זיך באַקענט אין פּאַריז מיט מאַרקסן, מיט וועלכן ער האָט נאָך פריער אָנגעהויבן צו קאָרעספּאָנדירן. אין פּאַריז איז מאַרקס אונטערן איינפלוס פון די פראַנצויזישע סאָציאַליסטן און פונעם פראַנצויזישן

לעבן אויך געוואָרן א סאָציאַליסט. דאָ האָבן די פריינט צוזאמען אָנגעשריבן דעם בוך: „די הייליקע פאמיליע, אָדער א קריטיק פון דער קריטישער קריטיק". אין דעם דאָזיקן בוך, וואָס איז ארויס מיט א יאָר פריער, איידער עס איז דערשינען די „לאגע פונעם ארבעטער-קלאס אין ענגלאנד" און וואָס דעם גרעסטן טייל זיינעם האָט אָנגעשריבן מארקס, זיינען פארלייגט די יסודות פון דעם רעוואָלוציאָנער-מאטעריאליסטישן סאָציאַליזם, וואָס זיינע הויפט-געדאנקען האָבן מיר אויבן איבערגעגעבן. „די הייליקע פאמיליע" — איז א שפאסיקער צונאָמען פון די פילאָסאָפן די ברידער באוער און פון זייערע נאָכפאָלגער. די דאָזיקע הערן האָבן געפרידיקט א קריטיק, וואָס שטייט העכער פון יעטווידער ווירקלעכקייט, העכער פון פארטייען און פאָליטיק, א קריטיק, וואָס לייקנט אין יעטווידער פראקטישער טעטיקייט און פארנעמט זיך בלויז מיט „קריטישן" צושויען די ארומיקע וועלט און געשעענישן, וואָס קומען אין איר פאָר. די הערן באוער האָבן געקוקט אויפן פראָלעטאריאט פון אויבן אראָפ און געאורטיילט וועגן אים, ווי וועגן א ניט-קריטישער מאסע. קעגן דער דאָזיקער אַבסורדישער און שעדלעכער ריכטונג זיינען אנטשיידן ארויסגעטראָטן מארקס און ענגעלס. לשם דער ווירקלעכער מענטשלעכער פערזענלעכקייט — דעם ארבעטער, וועלכן עס טרעטירן די הערשנדיקע קלאסן און די מלוכה, פאָדערן זיי, אז מען זאָל זיך פארנעמען ניט מיט צושויען, נאָר מען זאָל פירן א קאמף פאר א בעסערע איינאָרדענונג פון דער געזעלשאפט. די קראפט, וואָס איז פעיק צו פירן אזא קאמף און איז פאראינטערעסירט אין דעם, זעען זיי, נאטירלעך, אינעם פראָלעטאריאט. נאָך באר דער „הייליקער פאמיליע" האָט ענגעלס אָפגעדרוקט אין מארקס' און רוגעס „דייטש-פראנצויזישע יאָרביכער" די „קריטישע עטיודן איבער דער פאָליטישער עקאָנאָמיע", וואו ער האָט פון שטאנדפונקט פון סאָציאַליזם באטראכט די גרונט-דערשיינונגען פון דער מאָדערנער עקאָנאָמישער אָרדענונג, אלס נויטווענדיקע פאָלגן פון דער הערשאפט פונעם פריוואט-אייגנטום. די פארבינדונג מיט ענגעלסן האָט אָן שום ספק מיטגעווירקט דערצו, וואָס מארקס האָט באשלאָסן צו פארנעמען זיך מיט פאָליטישער עקאָנאָמיע, מיט דער וויסנשאפט, אין וועלכער זיינע ווערק האָבן געמאכט א גאנצע איבערקערעניש.

די צייט פון יאָר 1845 ביזן יאָר 1847 האָט ענגעלס פארבראכט

אין בריסעל און אין פּאריזש, וואו צוזאמען מיט זיין וויסנשאפטלע־
כער ארבעט פירט ער א פּראקטישע טעטיקייט צווישן די דייטשישע
ארבעטער פון בריסעל און פּאריזש. דאָ האָבן מארקס און ענגעלס אָנ־
געקניפּט באציאונגען מיטן דייטשישן געהיימען „בונד פון קאָמו־
ניסטן", וועלכער האָט זיי באויפטראָגט פאָרמולירן די גרונט־פּרינ־
ציפּן פון סאָציאַליזם, וועלכן זיי האָבן אויסגעארבעט. אַט אזוי איז
אנטשטאנען מארקס' און ענגעלסעס בארימטער „מאניפעסט פון
דער קאָמוניסטישער פּארטיי", וואָס איז אָפּגעדרוקט געוואָרן אין
1848 יאָר. אַט דאָס קליינע ביכעלע איז ווערט גאנצע בענדער: מיט זיין
גייסט לעבט און ווערט באוועגט ביז איצט דער גאנצער אָרגאניזיר־
טער און קעמפנדיקער פּראָלעטאריאט פון דער ציוויליזירטער וועלט.

די רעוואָלוציע פונעם יאָר 1848, וועלכע איז אויסגעבראָכן צו־
ערשט אין פראנקרייך און האָט זיך דערנאָך פארשפּרייט אויך אין
די אנדערע לענדער פון מערב־אייראָפּע, האָט געבראכט מארקסן
און ענגעלסן צו זייער היימלאנד. דאָ, אינעם ריינישן פּרייסן, האָבן
זיי זיך געשטעלט בראש פון דער דעמאָקראטישער „נייער ריינישער
צייטונג", וואָס איז דערשינען אין קעלן. די ביידע פריינט זיינען גע־
ווען די נשמה פון אלע רעוואָלוציאָנער־דעמאָקראטישע שטרעבונגען
אינעם ריינישן פּרייסן. זיי האָבן מיט אלע מעגלעכקייטן פארטיידיקט
די אינטערעסן פונעם פאָלק און פרייהייט קעגן די רעאקציאָנערע
כוחות. ווי באוואוסט, האָבן געזיגט די רעאקציאָנערע כוחות. די
„נייע ריינישע צייטונג" איז פארבאָטן געוואָרן, מארקס, וואָס האָט
אין דער צייט פון זיין עמיגראנטישן לעבן פארלאָרן די רעכט פון א
פּרייסישן אונטערטאן, איז ארויסגעשיקט געוואָרן; ענגעלס ווידער
האָט אָנטייל גענומען אינעם באוואָפנטן פאָלקס־אויפשטאנד, האָט
זיך אין דריי שלאכטן געשלאָגן פאַר דער פרייהייט און איז נאָך דער
מפּלה פון די אויפשטענדלער אנטלאָפן דורך דער שווייץ קיין לאָנדאָן.

דאָרטן האָט זיך באזעצט אויך מארקס. ענגעלס איז אינגיכן
צוריק געוואָרן אן אָנגעשטעלטער און דערנאָך אויך א קאָמפּאניאָן
אין דער האנדלס־פירמע אין מאנטשעסטער, וואו ער האָט געדינט
אין די 40־ער יאָרן. ביזן 1870 יאָר האָט ער געוואוינט אין מאנ־
טשעסטער, און מארקס אין לאָנדאָן, דאָס האָט זיי אָבער ניט גע־
שטערט אונטערצוהאלטן די סאמע לעבהאפטע אידייאישע פארבינ־
דונג: זיי פלעגן זיך דורכשרייבן כמעט יעדן טאָג. אין דער דאָזיקער

קאָרעספּאָנדענץ פּלעגן זיך די פריינט טיילן מיט זייערע אָנשויאונגען און קענטעניש און האָבן צוזאמען ווייטער געארבעט איבער דעם וויסנשאפטלעכן סאָציאַליזם. אין 1870 יאָר האָט זיך ענגעלס אריבער־געקליבן קיין לאָנדאָן, און ביזן 1883 יאָר, ווען מארקס איז געשטאָרבן, האָט געדויערט זייער געמיינזאם גייסטיק לעבן, פול מיט אָנ־געשטרענגטער ארבעט. די פרוכט דערפון איז געווען — מצד מארקסן — דער „קאפּיטאל", דאָס גרעסטע פּאָליטיש־עקאָנאָמישע ווערק פון אונדזער עפּאָכע, מצד ענגעלסן — א גאַנצע ריי גרויסע און קליינע ווערק. מארקס האָט געארבעט איבערן אנאליז פון די קאָמפּליצירטע דערשיינונגען פון דער קאפּיטאליסטישערווירטשאפט. ענגעלס האָט אין זייער לייכט אָנגעשריבענע, אָפטמאָל פּאָלעמישע ווערק באלויכטן די סאמע אלגעמיינע וויסנשאפטלעכע פראגן און פארשיידענע דערשיי־נונגען פון דער פארגאנגענהייט און קעגנווארט — אין גייסט פון דער מאטעריאַליסטישער אויפפאסונג פון דער געשיכטע און פון מארקס' עקאָנאָמישער טעאָריע. פון די דאָזיקע ווערק ענגעלסעס וועלן מיר אָנ־רופן: — דאָס פּאָלעמישע ווערק קעגן דירינגן (דאָ ווערן באהאנדלט די גרעסטע פראגן אויפן געביט פון פילאָסאָפיע, נאטורוויסנשאפט און געזעלשאפטלעכע וויסנשאפטן) *, „די אנטשטייאונג פון דער פאמיליע, פונעם אייגנטום און פון דער מלוכה" (איבערגעזעצט אין רוסיש, ארויסגעגעבן אין ס.־פּעטערבורג, 3־טע אויפלאגע, 1895), „לודוויג פייערבאך" (רוסישע איבערזעצונג מיט אָנמערקונגען פון ג. פּלעכאנאָוו, זשענעווע, 1892), אַן ארטיקל וועגן דער אויסלענדישער פּאָליטיק פון דער רוסישער רעגירונג (איבערגעזעצט אין רוסיש אינעם זשענעווער „סאָציאַל־דעמאָקראט", נומער 1 און 2), אויסגע־צייכנטע ארטיקלען וועגן דער דירה־פראגע, צולעצט, צוויי קליינע, אָבער זייער ווערטפולע ארטיקלען וועגן דער עקאָנאָמישער אנט־וויקלונג פון רוסלאנד („פרידריך ענגעלס וועגן רוסלאנד", איבער־געזעצט אין רוסיש וו. אי. זאסוליטש, זשענעווע, 1894). מארקס איז

* דאָס איז א וואונדערבאר אינהאלטרייכער און באלערנדיקער בוך. אין ריסיש איז פון אים, צום באדויערן, איבערגעזעצט בלויז א קליינער טייל, וואָס אנטהאלט א היסטאָרישע סקיצע פון דער אנטוויקלונג פונעם סאָציאַליזם („די אנטוויקלונג פונעם וויסנשאפטלעכן סאָציאַליזם", 2־טע אויפלאגע, זשענעווע, 1892). לעגינס אָן אָנמער־קונג (די פולע רוסישע איבערזעצונג פון „אנטי־דירינג" איז דערשינען אין 1904. נאָכ־דעם איז דער בוך ארויסגעגעבן געוואָרן עטלעכע מאָל. זע די באזונדערע אויסגאבן, ווי אויך ק. מארקס און פ. ענגעלס, ווערק, ב. XIV, ז. 1 — 388. — רעד.)

געשטאָרבן, איידער ער האָט באוויזן ענדגילטיק צו באארבעטן זײַן קאָלאָסאַל ווערק וועגן קאַפּיטאַל. אויף שוואַרץ אָבער איז עס שוין געווען גרייט, און אָט האָט זיך ענגעלס נאָכן טויט פון זײַן פרײַנט גענומען צו דער שווערער אַרבעט פון באאַרבעטן און אַרויסגעבן דעם II און III באַנד „קאַפּיטאַל“. אין 1885 יאָר האָט ער אַרויסגעגעבן דעם II באַנד, אין 1894 יאָר — דעם III באַנד (דעם IV באַנד האָט ער ניט באַוויזן צו באאַרבעטן). אַרבעט איבער די דאָזיקע צוויי בענדער האָט זיך געפאָדערט זייער אַ סך. דער עסטרײַכישער סאָציאַל-דעמאָקראַט אַדלער האָט ריכטיק באַמערקט, אַז מיטן אַרויסגעבן דעם II און III באַנד פון „קאַפּיטאַל“ האָט ענגעלס אויפגעשטעלט זײַן געניאַלן פרײַנט אַ הערלעכן דענקמאָל, אויף וועלכן ער האָט ניט ווילנדיק אויף אייביק אויסגעקריצט אויך זײַן אייגענעם נאָמען. ווירקלעך, די דאָזיקע צוויי בענדער „קאַפּיטאַל“ זײַנען אַ ווערק פון צוויי: פון מאַרקסן און ענגעלסן. פאַרצײַטיקע לעגענדעס דערציילן וועגן פאַרשיידענע רירנדיקע בײַשפּילן פון פרײַנטשאַפט. דער אייראָפּעישער פּראָלעטאַריאַט קאָן זאָגן, אַז זײַן וויסנשאַפט איז געשאַפן געוואָרן דורך צוויי געלערנטע און קעמפער, וואָס זייערע באַציאונגען שטײַגן אַריבער אַלע סאַמע רירנדיקע געשיכטעס פון אַלטערטום וועגן מענטשלעכער פרײַנטשאַפט. ענגעלס פלעגט שטענדיק, — און, בכלל גענומען, גאַנץ ריכטיק, — שטעלן זיך הינטער מאַרקסן. „ווען מאַרקס האָט געלעבט, — האָט ער געשריבן צו איינעם אַ אַלטן גוט-פרײַנט, — האָב איך געשפּילט די צווייטע פידל“. זײַן ליבע צום לעבעדיקן מאַרקסן און זײַן יראת-הכבוד צום אָנדענק פונעם פאַרשטאָרבענעם האָבן גאָר קיין שיעור ניט געהאַט. דער דאָזיקער האַרבער קעמפער און שטרענגער דענקער האָט פאַרמאָגט אַ טיף ליבנדיק האַרץ.

נאָך דער באַוועגונג פון די יאָרן 1848—1849 האָבן מאַרקס און ענגעלס אין דער עמיגראַציע זיך פאַרנומען ניט בלויז מיט וויסנשאַפט אַליין. מאַרקס האָט אין 1864 יאָר געשאַפן די „אינטערנאַציאָנאַלע אַרבעטער-אַסאָציאַציע“ און האָט אין משך פון אַ גאַנצן יאָרצענדליק אָנגעפירט מיט דער דאָזיקער אַסאָציאַציע. אַן אַקטיוון אָנטייל אין אירע ענינים האָט גענומען אויך ענגעלס. די טעטיקײַט פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער אַסאָציאַציע“, וועלכע האָט, לויט מאַרקס' געדאַנק, געדאַרפט פאַראייניקן די פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער, האָט געהאַט אַ קאָלאָסאַלע באַדײַטונג אין דער אַנטוויקלונג

פון דער ארבעטער־באוועגונג. אָבער אויך נאָך דעם, ווי די „אינ־טערנאציאָנאלע אסאָציאַציע" איז אין די 70־ער יאָרן פארמאכט גע־וואָרן, האָט מארקס' און ענגעלסעס פאראייניקנדיקע ראָליע ניט אויפגעהערט. פארקערט, מען קאָן זאָגן, אז זייער באדייטונג, אלס גייסטיקע אָנפירער פון דער ארבעטער־באוועגונג, איז כסדר געוואקסן, ווייל עס איז אָן אויפהער געוואקסן אויך די באוועגונג גופא. נאָך מארקס' טויט איז ענגעלס אליין ווייטער געווען דער ראטגעבער און אָנפירער פון די אייראָפּעישע סאָציאַליסטן. צו אים פלעגן זיך אין א גלייכער מאָס ווענדן נאָך עצות און אָנווייזונגען אי די דייטשישע סאָציאַליסטן, וואָס זייער קראפט איז שנעל און אָן אויפהער גע־וואקסן, ניט געקוקט אויף די פארפאָלגונגען מצד דער רעגירונג, אי די פאָרשטייער פון די אָפּגעשטאנענע לענדער, — למשל, די שפּאַ־ניער, די רומענער, די רוסן, וועלכע האָבן געמוזט באטראכטן און אָפּוועגן זייערע ערשטע טריט. זיי אלע האָבן געשעפּט פונעם רייכן קוואל קענטעניש און דערפארונג פונעם אלטן ענגעלסן.

מארקס און ענגעלס, וועלכע האָבן ביידע געקענט רוסיש און גע־לייענט רוסישע ביכער, האָבן זיך זייער אינטערעסירט מיט רוס־לאנד, האָבן מיט סימפּאטיע נאָכגעשפּירט נאָך דער רוסישער רעוואָ־לוציאָנערער באוועגונג און אונטערגעהאלטן באציאונגען מיט רוסישע רעוואָלוציאָנערן. ביידע זיינען זיי פון ד ע מ אָ ק ר א ט ן געוואָרן סאָ־ציאַליסטן, און דאָס דעמאָקראטישע געפיל פון ה א ס צום פּאָליטישן ווילקיר איז ביי זיי געווען אויסער־געוויינלעך שטארק. אָט דאָס אומ־מיטלבארע פּאָליטישע געפיל צוזאמען מיטן טיפן טעאָרעטישן פאר־שטיין דעם צוזאמענהאנג צווישן דעם פּאָליטישן ווילקיר מיט דער עקאָנאָמישער אונטערדריקונג, ווי אויך די רייכע לעבנס־דערפארונג האָבן געמאכט מארקסן און ענגעלסן פאר אויסערגעוויינלעך פילבאר גראָד אין פּ אָ ל י ט י ש ע ר הינזיכט. דעריבער האָט דער העראָישער קאמף פונעם קליינעם הייפל רוסישע רעוואָלוציאָנערן קעגן דער מעכ־טיקער צארישער רעגירונג געפונען אין די הערצער פון די דאָזיקע אויסגעפּרואווטע רעוואָלוציאָנערן דעם סאמע פילבארן אָפּקלאנג. פארקערט, דער פּרואוו צוליב כלומרשטע עקאָנאָמישע נוצן אָפּצו־קערן זיך פון דער סאמע אוממיטלבארער און וויכטיקער אויפגאבע פון די רוסישע סאָציאַליסטן — צו דעראָבערן פּאָליטישע פריי־הייט — איז ביי זיי אין די אויגן נאטירלעך געווען פארדעכטיק, און

זיי האָבן עס אפילו פּשוט געהאַלטן פאַר א פאַרראַט קעגן דער גרויסער זאַך פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. „די באַפרייאונג פונעם פּראָלעטאַריאַט דאַרף זיין זיין אייגענע זאַך", — אָט וואָס עס האָבן כסדר געלערנט מאַרקס און ענגעלס. און כדי צו קעמפן פאַר זיין עקאָנאָמישער באַפרייאונג, מוז דער פּראָלעטאַריאַט דערגאָבערן פאַר זיך געוויסע פּאָליטישע רעכט. א חוץ דעם האָבן אי מאַרקס אי ענגעלס קלאָר געזען, אז אויך פאַר דער מערב-אייראָפּעישער אַרבעטער-באַוועגונג וועט די פּאָליטישע רעוואָלוציע אין רוסלאַנד האָבן א קאָלאָסאַלע באַדייטונג. דאָס זעלבסט-הערשערישע רוסלאַנד איז שטענדיק געווען א זייל פאַר דער גאַנצער אייראָפּעישער רעאַקציע. די אויסערסט גינסטיקע אינטערנאַציאָנאַלע לאַגע, אין וועלכער רוסלאַנד איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן דורך דער מלחמה פון 1870 יאָר, וואָס האָט אויף לאַנג צעקריגט דייטשלאַנד מיט פראַנקרייך, האָט, פאַרשטייט זיך, בלויז פאַרגרעסערט די באַדייטונג פונעם זעלבסט-הערשערישן רוסלאַנד אלס רעאַקציאָנערע קראַפט. בלויז א פרייַ רוסלאַנד, וואָס נייטיקט זיך נישט — ניט אין אונטערדריקן די פּאָליאַקן, די פינלענדער, די דייטשן, אַרמענער און אַנדערע קליינע פעלקער, ניט אינעם שטענדיקן אָנהעצן פראַנקרייך און דייטשלאַנד איינע אויף די אַנדערע, וועט געבן דער מאָדערנער אייראָפּע די מעגלעכקייט פרייַ אָפּצואָטעמען פון די קריגס-לאַסטן, וועט אָפּשוואַכן אַלע רעאַקציאָנערע עלעמענטן אין אייראָפּע און וועט פאַרגרעסערן די קראַפט פון אייראָפּעישן אַרבעטער-קלאַס. אָט פאַרוואָס ענגעלס האָט אויך צוליב די דערפאָלגן פון דער אַרבעטער-באַוועגונג אין מערב הייס געוואונטשן, אז אין רוסלאַנד זאָל איינגעפירט ווערן פּאָליטישע פרייהייט. די רוסישע רעוואָלוציאָנערן האָבן פאַרלאָרן אין אים זייער בעסטן פרייַנט.

אייביקער אָנדענק פרידריך ענגעלסן, דעם גרויסן קעמפער און לערער פון פּראָלעטאַריאַט!

ווערק, ב. I, ז. 407—416.

אינהאלט

פאָרוואָרט צו דער בראָשור: „קארל מארקס" 5
קארל מארקס 7
מארקס' לערע 12
דער פילאָסאָפישער מאטעריאליזם 13
די דיאלעקטיק 16
די מאטעריאליסטישע אויפפאסונג פון דער געשיכטע . . . 19
דער קלאסן-קאמף 21
מארקס' עקאָנאָמישע לערע 24
ווערט 24
מערווערט 27
דער סאָציאליזם 39
די טאקטיק פונעם קלאסן-קאמף פונעם פראָלעטאריאט . . . 44
פרידריך ענגעלס 50

Printed in the Union of Soviet Socialist Republics